

prop?

SCP

ESTUDI DE LA SITUACIÓ

SOCIOLABORAL DELS

IMMIGRANTS AFRICANS

ASSOCIACIÓ D'AFRICANS DE LLEIDA I PROVÍNCIA

PRESENTACIÓ:

L'Associació d'Africans de Lleida i Província, durant el primer trimestre de l'any 1998, elaborà un projecte d'inserció sociolaboral l'aplicació del qual va destinat a tot el col·lectiu africà resident a Lleida i província. El projecte fou presentat a l'Ajuntament de Lleida per tal de que fos subvencionat i així poder dur-se a terme. L'Ajuntament concedí una subvenció d'un termini de sis mesos, del mes de juliol de 1998 fins al gener de 1999, a més d'orientació i suport tècnic. La Fundació Serveis de Cultura Popular de Barcelona atorgà també a l'Associació d'Africans una subvenció que abarcà el mateix període de temps. La Diputació de Lleida ha col·laborat en un ajut concedit a l'Associació. Amb aquestes aportacions es va cobrir una part del pressupost inicial previst en el projecte. Càritas Diocesana de Lleida, mitjançant el Departament de Migracions, ha aportat també la seu suport i la seva col·laboració tant financera com tècnica en la realització d'aquesta part del projecte.

Amb aquests recursos, l'Associació d'Africans es plantejà primerament la realització d'un estudi de la situació sociolaboral del col·lectiu africà, tant de les dones com dels homes, per tal de poder realitzar després, a la llum dels resultats de l'estudi, iniciatives destinades a la millora de la situació laboral dels immigrants africans residents a Lleida i província.

En Rafel Folch Monclús, treballador social, ha estat treballant per l'Associació com a tècnic del projecte conjuntament amb el president de l'entitat, el senyor Ibrahim Camara.

La realització de l'estudi ha abarcat un període de temps de sis mesos, de juliol de l'any 1998 fins el gener de 1999.

La memòria que aquí presentem és la descripció de totes les activitats que l'Associació ha dut a terme en el treball d'aquesta investigació, així com la presentació dels resultats i les conclusions.

Associació d'Africans de Lleida i Província.

Lleida, febrer de 1999

I.INTRODUCCIÓ:

Lleida i les seves comarques són actualment un lloc de residència per un important grup de població d'origen africà. Aquestes persones formen part també, independentment de la seva situació laboral i social en general, de la societat lleidatana, ja que pensem que la societat és una realitat que no pot ésser definida tan sols a partir de criteris normatius o legals. Així, considerem important la necessitat de normalitzar la visió social del fet migratori; no és un fenomen nou, excepcional o puntual, i això expressa l'evidència de que vivim, i viurem cada cop més, en una societat en la que entren en contacte i es relacionen moltes i diverses cultures.

Aquesta realitat implica l'existència de la diferència cultural i, malauradament, sovint es planteja la idea de la diferència en termes de desigualtat. Les persones i els grups als quals pertanyem, tendim a establir límits entre el que som i tot allò que no és com nosaltres, delimitacions que ens fan operar funcionant amb generalitzacions que moltes vegades no s'ajusten a la realitat. La percepció de la diferència com a desigualtat, com a problema o perill, afavoreixen determinades pràctiques socials que poden abocar a l'immigrant a situacions de d'exclusió social i fins i tot de marginació. El mecanisme d'aquestes realitats sovint es recolzen en l'ús d'un llenguatge i una visió social que presenta l'immigrant amb unes característiques diferencials tan profundes que justifiquen els problemes que la societat estableix per la seva integració real. Així, els paranys posats en l'acceptació i la integració de la diferència arriben a alterar alguns dels drets fonamentals de la persona, com és el dret a la seva expressió i la seva manifestació cultural, ja que la no acceptació de la presència d'aquesta diferència va acompanyada amb la negació de la participació activa i lliure de la persona en la societat.

Generalment, la persona immigrant viu en la nova societat, en aquest cas la societat de Lleida, diverses situacions que van encaminades a la seva integració i el manteniment dels seus referents culturals. Per una banda, es produeixen uns moviments dirigits a la reconstrucció, en el nou context, de la cultura d'origen i la pervivència dels trets propis, per exemple en qüestions lingüístiques, pautes familiars i de relació, religió,... Per l'altra, s'intenta també l'adaptació a la nova societat en la que s'ha de resoldre i donar respostes a unes necessitats socials i instrumentals, i satisfer així els motius que han influït en la decisió de marxar del lloc d'origen, com són l'aspiració a treballar i millorar la seva situació personal i professional. Els problemes socials que es poden trobar en la nova societat obstaculitzen la satisfacció d'aquestes aspiracions. En un principi tals obstacles es manifesten a dos nivells: primerament, en les dificultats

normatives i administratives per tal de normalitzar el seu estatus jurídic i civil, que es manifesten en molts casos en les restriccions per tal d'accedir als documents necessaris i sovint, també, en uns tràmits burocràtics excessivament llargs i lents. En segon lloc, però de forma conjunta, en la mateixa experiència de viure en un nou context amb unes normes i patrons culturals aliens i inicialment desconeguts.

En el plantejament de l'estudi que aquí presentem, entenem el fenomen immigratori africà a Lleida com un procés, o una realitat social que s'ha de veure en termes de moviment. El resident africà és una persona que, com qualsevol altra, té uns orígens i una història personal, i és portador d'una cultura determinada. Aquesta persona s'ha desenvolupat en una societat concreta en el marc d'unes relacions socials del seu país i del seu grup d'origen. En un moment determinat pren la decisió d'emigrar, decisió que inagura una etapa problemàtica en la seva vida pel fet de separar-se tant dels seus familiars com del seu grup social més ampli i d'una societat que coneix i de la qual forma part. L'arribada a un context social nou i potencialment hostil es conjuga amb l'esforç d'integració i adaptació en aquesta nova realitat i l'intent de refer els propis patrons culturals. En aquest procés hi intervenen moltes més persones que l'immigrant en qüestió. El grup d'origen queda afectat per la seva marxa i generalment es continua mantenent la relació ja sigui en forma de visites i viatges esporàdics, ja sigui en forma d'ajuts econòmics o de qualsevol altra índole. A més, l'immigrant pot representar, a partir de la seva experiència més o menys positiva, un pol d'atracció o referent per d'altres persones del seu grup d'origen familiar o d'amistat.

Els membres de la societat receptora també són interpel·lats en tot aquest procés. El tractament de la immigració ha de considerar-se, doncs, que aquests no és sols un fet i un problema de l'immigrant, sinó que implica canvis per tota la població, tant la del lloc d'origen com la de la societat que l'acull. No es pot plantejar com una situació estàtica i permanent d'una persona determinada, ni personalitzar en les persones afectades el problema de la immigració i la relació entre membres de societats diferents.

Considerem per tant importants les actuacions socials que permeten o intenten superar la condició d'immigrant de l'estranger per tal de que es pugui integrar com a ciutadà de ple dret de la nostra societat. Aquesta condició continuada aboca generalment a la persona afectada a una precarietat permanent a tots els nivells: a nivell jurídic, laboral, social, etc, i va acompanyada amb grans dificultats per tal de superar la immobilitat social de l'immigrant dins del mercat laboral en concret, i dins de l'estructura de la societat en general.

Finalment, cal fer referència a un aspecte molt important. La població africana resident a Lleida i la seva província presenta un alt grau d'heterogeneïtat que de vegades no és tingut en compte. Hi ha població originària de moltes i diverses regions de l'Àfrica, amb tota la diversitat lingüística i cultural que aquest fet representa.

En el nostre treball sempre hem tractat de conèixer i respectar aquestes diferències, i així s'ha intentat que tal diversitat quedi reflexada també en aquest estudi.

Tot seguit plantegem els objectius generals del projecte d'inserció sociolaboral elaborat per l'Associació i els objectius de l'estudi en particular, per descriure seguidament les activitats realitzades en aquesta investigació durant els mesos ja esmentats en que s'ha dut terme i la metodologia i les tècniques de recollida d'informació emprades.

Seguidament exposem les dades recollides i el seu tractament. Hem organitzat aquesta informació en quatre àmbits o àrees relacionades entre elles, i que permeten establir la situació sociolaboral general de la població africana estudiada. Aquests àmbits són els següents:

1. Perfil del col·lectiu. En aquest punt fem referència al total de la població analitzada en quan a les seves característiques de gènere, nacionalitat, grups d'edats, situació legal i comarca de residència.

2. Àmbit familiar i residencial. Aquí s'analitza l'estat civil juntament amb altres aspectes tals com la situació familiar, el temps de residència a Espanya i Lleida, els grups de residència i la mobilitat geogràfica, l'agrupament familiar i altres variables tals com el tipus de vivenda.

3. Àmbit laboral i professional. Exposem la situació i l'experiència laboral del col·lectiu juntament amb els nivells formatius acadèmics i professionals, així com els problemes i dificultats d'integració social i laboral. També s'analitzen els mitjans emprats per tal de cercar una feina i el coneixement d'idiomes, Aquesta és la part que considerem més important de l'estudi, per tant aquesta és la realitat que amb més detall hem tractat i treballat.

4. Percepcions i expectatives. En aquest àmbit es presenten algunes de les opinions en quan a la inserció del col·lectiu i en quan a les formes d'encarar els problemes a nivell associatiu, les aspiracions laborals i professionals, així com també les perspectives de futur. Plantegem també algunes dades sobre les expectatives que impulsen la emigració i els motius d'aquesta decisió.

Finalment, en el darrer apartat es presenten els resultats globals de la investigació, així com les conclusions i un seguit de comentaris a mena de propostes i plantejaments en quan a incidir en la millora de la situació sociolaboral de la població africana resident a Lleida i província.

1.Objectius de l'estudi:

El present estudi s'emmarca dins d'un projecte més ampli d'inserció sociolaboral destinat al col·lectiu africà resident a Lleida. Així doncs, aquest estudi representa una part de la totalitat de les activitats dissenyades en tal projecte. Per tant, la investigació que s'ha dut a terme i que recull aquesta memòria no és un fi en si mateixa sinó que està plantejada com una eina de treball al servei de la realització d'activitats concretes en el camp de la inserció social dels immigrants africans residents a Lleida.

L'objecte de l'estudi es centra en el coneixement de la realitat laboral d'aquesta població per tal de descobrir quins són, o quins poden ser, els problemes i les dificultats d'inserció en el terreny laboral de tal col·lectiu en la societat lleidatana. Així desitgem que els resultats d'aquest treball permetin orientar iniciatives destinades en aquest camp, tals com la planificació d'una formació professional adient, la generació de l'autoocupació o els mecanismes d'agilització i facilitat d'entrada en el mercat laboral dels africans en una millora de les seves oportunitats i possibilitats professionals.

Juntament amb aquest treball d'anàlisi directament a la població implicada s'ha dut a terme una tasca de recollida d'informació de la realitat del mercat laboral de Lleida, per tal de veure quins són els sectors d'ocupació que més ofertes de treball aporten al mercat laboral i comparar-ho amb la situació laboral del col·lectiu i el seu nivell professional general. Aquesta mena de sondeig ens permet també de percebre quin és el grau d'incidència i d'ús per part dels residents africans dels serveis ocupacionals que a nivell de les diferents institucions oficials funcionen en la ciutat de Lleida i les diverses comarques de la província. Aquest anàlisi ens sembla prou interessant ja que pot permetre el disseny d'una formació professional que s'ajusti a les demandes del mercat laboral i un altre tipus de formació informativa dels mecanismes i els mitjants d'accedir en aquest mercat i la recerca de feina.

L'estudi de la realitat laboral dels africans de Lleida és molt important per tal de veure quin és el nivell d'integració d'aquesta població en el total de la societat. És prou factible dir que el grau d'inserció social del col·lectiu en general està en funció del seu grau d'inserció laboral. Juntament amb d'altres factors tals com les condicions de treball, la participació en aspectes socials i culturals de la societat diferents de l'àmbit laboral, l'ambient social favorable per desenvolupar les pràctiques culturals pròpies,..., l'accés o no al treball condiona l'accés a un determinat nivell d'inserció en la societat. En aquesta realitat d'integració el component classe

social hi intervé de forma rellevant, i cal veure quin és el tipus d'inserció econòmica i laboral de l'immigrant africà quan es parla o no d'ell com a problema social.

Moltes de les persones africanes accedeixen a la nostra societat mitjançant sectors productius o activitats d'alta precarietat i mancats d'unes condicions laborals mínimes, treballs temporals i de baixa qualificació, que de vegades no s'ajusten amb la preparació d'aquelles persones. Generalment, la integració de l'immigrant africà es produeix a partir d'aquestes condicions que no sempre són fàcils de superar i que el poden abocar, en alguns casos a la immobilitat social (canvis d'estatus, progressiva millora de la seva situació,...), ja que el mercat laboral presenta en alguns sectors de producció un elevat nivell de segmentació i fonts de possibles marginacions.

Aquests aspectes són els que ens hem proposat estudiar per aplicar així possibles respostes de millora.

2. Pla de Treball:

En un inici i abans de començar el treball de camp, vàrem recollir el màxim d'informació referent a la quantitat de gent d'origen africà resident a Lleida i província per tal de delimitar el nostre objecte d'estudi. Per tal motiu ens posarem en contacte amb les diferents administracions i entitats que treballen en el camp de la immigració. Així ens dirigirem a:

-Delegació Provincial a Lleida del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales: Des d'aquesta institució se'ns facilità el nombre de permisos de treball concedits a persones d'origen africà en la província de Lleida, indicant la població de residència de cada un d'ells, dades vigents fins el 31 de desembre de l'any 1997. En tal informació es diferenciava el permisos de compte aliè i els de compte propi, així com l'especificació de les activitats laborals dels permisos de treball i la distribució per gèneres i nacionalitats dels titulars d'aquests documents. Més endavant, en l'apartat de l'àmbit laboral i professional del col·lectiu africà, ens tornarem a referir a aquestes variables.

-Ajuntaments, per tal de consultar les dades dels padrons municipals en referència a la població africana empadronada en la localitat de residència. S'ha consultat un nombre elevat de padrons;

especialment ens ha interessat estudiar les dades d'aquestes fonts de la ciutat de Lleida, les capitals de cada una de les comarques així com també les de les localitats més importants en quan a nombre d'habitants. Amb tot, no ha estat possible obtenir aquestes xifres de totes les localitats previstes, ja que en alguns casos no se'ns ha proporcionat tal informació.

-Institut Nacional d'Estadística (INE), on vàrem consultar les fonts disponibles sobre la immigració d'origen africà en la província de Lleida.

Degut aque hi ha una part del col·lectiu que està en possessió d'un permís de residència i no de treball, i per tant resideix legalment, ens dirigirem també a les oficines de la Subdelegació del Govern a Lleida per tal de tenir accés a aquestes informacions i perfilar amb més exactitud l'univers total de l'objecte de la nostra investigació, però no ens fou possible l'adquisició d'aquestes variables.

Amb tot aquest volum d'informació es va establir un nombre de residents regulars africans en la província aproximadament entre les 2.500 i 2.700 persones (el que representa aproximadament un 1% de la població total), a partir del qual establirem la distribució geogràfica de residència per comarques. Parlem de dades aproximades i orientatives per dos motius prou rellevants: per una banda, en molts casos, les dades recollides dels padrons municipals no coincidiren amb les dades del Ministeri de Treball en quan a permisos de treball concedits en la localitat en qüestió, aspecte creiem que degut a que hi pot haver persones treballant residents en un municipi sense estar-hi empadronades i viceversa, o sigui, persones que estant registrades en el padró viuen o treballen en alguna altra localitat o fins i tot residint fora de la geografia de la província de Lleida. En segon lloc, existeix una part de la població africana que resideix sense cap tipus de document, i lògicament aquesta part del col·lectiu no està registrada oficialment enlloc. A més, hi ha un nombre elevat d'immigrants africans que habiten i treballen a Lleida tan sols uns mesos determinats de l'any ja que en zones concretes de la província, i especialment en les temporades de més volum de treball agrícola, la població d'origen africà arriba a augmentar considerablement, en una mena de redistribució temporal de la mà d'obra del sector agrícola i ramader.

En base aquest univers total de població, i tenint en compte els recursos i el temps inicialment disponibles en la realització de l'estudi, es plantejà l'acotació de la mostra de la unitat d'anàlisi en un 10% o 15% del total, el que ha suposat entrar en contacte amb aquest percentatge de la quantitat percebuda general del col·lectiu resident a Lleida.

Cal ara, però, especificar un fet important. Degut a que en les comarques del nord de la província és on hem accedit a una quantitat més baixa de població africana resident, i al tenir evidències orientatives del poc volum d'immigrants residint-hi, es va optar per no incloure aquesta àrea geogràfica en l'estudi. Per tant, la nostra investigació ha estat centrada en la meitat sud de la província, o el que és el mateix, en la zona que comprén les comarques del Segrià i Lleida capital, Les Garrigues, El Pla d'Urgell, L'Urgell, La Segarra, El Solsonès i La Noguera. El nombre d'immigrants africans residents en el conjunt de tals comarques és aproximativament entre les 2.400 i 2.500, i el treball d'investigació ha quedat estructurat en el ja esmentat 10 o 15% d'aquesta xifra aproximada i orientativa.

Per tal de localitzar i establir relació amb el col·lectiu africà resident en aquestes comarques, em realitzat les gestions següents:

-Contactes amb els Serveis Socials locals (Ajuntaments, Creu Roja, Càrites o gent voluntària treballant amb immigrants i agrupats al voltant d'aquesta institució, i en alguns casos amb els professionals dels Serveis Socials dels Centres d'Atenció Primària), per tal de conèixer la situació general de la població africana en la localitat i tractar alhora de trobar algun espai de contacte que ens facilités l'aproximació al col·lectiu a partir d'algun representant de la comunitat, alguna associació local o simplement la preparació d'una trobada amb els residents africans per donar a conèixer la mateixa Associació d'Africans, el projecte endegat i fer el nostre treball de camp previst.

-Contactes amb els mateixos membres de l'Associació d'Africans de Lleida i Província residents en determinades localitats que ens han afavorit el coneixement del grup africà ubicat en tal població.

Tal tasca ha comportat un nombre elevat de desplaçaments per les diverses localitats, i tal fet ens ha aproximat a la realitat concreta d'alguns membres del grup africà, ja que s'ha parlat directament amb ells en reunions establertes en les cases pròpies, en algun local públic o en les instal·lacions d'alguna entitat local. Hem de dir, però, que no sempre ha estat fàcil contactar amb la població en general o amb algun dels sectors concrets del grup de residència. Això ha estat particularment evident, per exemple, amb les persones que no disposen del permisos de residència, per la seva temença, deguda a la inseguretat del seu estatus jurídic, a parlar de les pròpies vivències i situacions. També, encara que no sempre i en tots els casos, hem tingut alguna dificultat d'accés a la població femenina, ja que en moltes de les reunions que concertavem amb tot el col·lectiu del municipi en qüestió, aquestes poques vegades hi estaven

representades o no hi eren presents, i de vegades no hem pogut dirigir-nos a les seves cases pròpies per tal de dialogar amb aquest grup de persones. En un principi, la intenció fou treballar amb un nombre més elevat de dones africanes del que s'ha fet. Ens hem trobat amb alguns obstacles d'arribada de caire cultural (obstacles només per fer un estudi), que s'han afegit als ja propis que la vivència de la immigració porta incorporats, en el cas d'aquesta població femenina. Però en general, no hem patit mai problemes per manca de col.laboració.

Algun d'aquests elements els debatrem més endavant en els apartats següents en que es fa referència al tractament específic de les dades i informacions recollides en el procés del treball de camp. Tal treball ha ocupat una franja temporal de quatre mesos, de setembre a desembre de l'any 1998.

Paral·lelament aquest treball i per tal de conèixer la tendència de les ofertes laborals i els seus sectors i activitats productives del mercat laboral de Lleida, i així relacionar-ho amb la situació laboral, professional i formativa del col·lectiu africà pels motius ja esmentats anteriorment, ens hem dirigit a les següents institucions:

-Delegació Territorial del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya a Lleida: Des d'aquesta administració hem tingut accés a les dades en quan a ofertes per sectors i activitat econòmica que consten en les Oficines de Treball de la Generalitat de Lleida ciutat, Lleida comarcal (Segrià, Garrigues, Pla d'Urgell i part de La Noguera), Tàrraga (Urgell i La Segarra), Solsona (El Solsonès) i Balaguer (La Noguera). Aquests informes fan referència cada una d'elles als mesos de març, juliol i octubre de l'any 1998. Es va creure que amb tals dades de tals períodes temporals es pot establir una idea general de les línies rectores dels moviments del mercat laboral de dites zones. Per d'altra banda, hem obtingut l'estadística entre el maig de l'any 1995 i el setembre del 1998 de la valoració de les gestions de les demandes laborals del Servei Català de Col·locació de la Direcció General d'Ocupació del Departament de Treball.

-Instituto Nacional de Empleo: D'aquí hem obtingut l'informe global de la campanya de la fruita de 1997 de la zona del Segrià, El Pla d'Urgell i una part de les comarques de les Garrigues, L'Urgell i La Noguera. En aquest dossier es presenten descripcions i informacions rellevants en quan aquest sector de producció en referència als treballadors estrangers africans i la seva distribució per municipis.

-Institut de Treball Salvador Seguí de l'Ajuntament de Lleida: S'ha facilitat el resum de les ofertes laborals del 1997, cobertes i no cobertes pel mercat, que tal institució té constància a nivell del mercat de Lleida.

Totes aquestes dades i informacions s'expressen de forma comparativa conjuntament amb les dades del camp professional i laboral del col·lectiu estudiat en l'apartat dedicada a l'anàlisi d'aquestes variables.

3. Metodologia:

La metodologia emprada en la recollida de dades ha estat la combinació de la realització de qüestionaris i la d'entrevistes en profunditat.

-Qüestionaris: Les variables a partir de les quals quedà estructurat aquesta tècnica de treball han estat les següents:

- Gènere, grup d'edat i nacionalitat.
- Composició familiar, agrupament i grup de residència.
- Temps de residència a l'Estat espanyol, Lleida i municipi de residència. Mobilitat geogràfica i residencial.
- Tipus de vivenda.
- Situació legal.
- Situació laboral.
- Experiència laboral i formació professional.
- Nivell acadèmic i coneixement d'idiomes.
- Perspectives i expectatives en l'àmbit laboral (canvis d'ocupació laboral, realització d'algun tipus de formació ocupacional i professional), i l'experiència o no de vivències socials negatives amb la població de la societat receptora.

S'han realitzat un total de 275 qüestionaris.

-Entrevistes en profunditat: Per tal d'interpretar la informació extreta dels qüestionaris en el propi context i veure algunes de les implicacions del procés immigratori africà a Lleida, s'ha cregut interessant enriquir les dades quantitatives amb els discursos i les opinions pròpies de les

persones afectades amb la realització d'entrevistes. Així, pensem que amb la recollida d'aquestes dades i la seva interrelació, a més de quantificar amb magnituds la realitat i l'obtenir una imatge instantànea de la situació laboral del col·lectiu objecte de l'estudi, podem elaborar un discurs que dongui compte de la dinàmica del seu procés d'inserció sociolaboral, afinant més, per tant, en la captació i comprensió d'aquesta realitat.

A més dels punts assenyalats en el questionari, les entrevistes han seguit aquest guió:

- Motius de la decisió d'emigrar a Espanya i a Lleida en particular.
- Itinerari geogràfic, sociolaboral i legal.
- Relació entre el nivell acadèmic i professional i les ocupacions laborals realitzades.
- Dificultats o facilitats per accedir a un lloc de treball.
- Relació amb el grup familiar d'origen.
- Opinions al voltant de l'acollida de la població receptora.
- Perspectives de futur: retornar o no al país d'origen, expectatives laborals,...

S'han fet un total de 15 entrevistes. La distribució per gèneres i nacionalitats d'aquestes entrevistes és la següent:

Dotze entrevistes a homes i tres a dones. De les dones, una és de nacionalitat marroquina, una altra de Gambia i una última del Senegal. Entre les homes, cinc entrevistes han estat fetes a persones de nacionalitat marroquina, dos de nacionalitat senegalesa, dos de Gambia, una d'origen algerià, una altra de Mali i una darrera a una persona de Guinea Conakry.

Totes aquestes persones comparteixen el fet que fa més de cinc anys que estan residint a Espanya, i alguns més de cinc a Lleida, i com que moltes de les diferents ocupacions dels sectors laborals estan representades en les seves activitats actuals o passades dels discursos particulars de les entrevistes, pensem que il·lustren la gran diversitat de situacions que es viu en l'àmbit laboral i professional per part dels africans.

Les entrevistes no són presentades transcrites en llur totalitat. Enlloc d'això, i per tal d'extreure allò que de singular i diferent presenta cada entrevista en relació amb la resta, i intentant evitar així repeticions i redundàncies en alguns aspectes (com per exemple, en tots els casos es produeix una experiència més o menys llarga de gran inestabilitat i problemàtica sociolaboral entre l'arribada al país o a Lleida i el moment en que es regularitza de forma ja estable la situació legal. No hem cregut necessari relatar totes aquestes experiències), hem optat per inserir alguns dels discursos més rellevants i que millor il·lustren les diverses situacions que s'analitzen en cada un dels àmbits o àrees en que hem dividit aquest treball, que fan referència a tots els aspectes de la realitat sociolaboral dels residents africans que s'ha tractat.

El contingut de les entrevistes no representen la opinió de l'Associació d'Africans. Són tan sols les opinions d'unes persones, i no impliquen que des de la mateixa Associació hi estiguem o no d'acord.

II.PERFIL DEL COL.LECTIU:

En aquest primer apartat presentem quin és el perfil general de la població africana que viu i treballa a Lleida i província en quan a gènere, grups d'edat, nacionalitats i situació legal.

Abans, però, cal que anomenem les localitats en que hem contactat amb la població africana per tal de configurar el nostre objecte d'estudi, i sobre les quals s'assenta la present investigació. El criteri seguit ha estat el de contactar amb els immigrants africans de viuen en cada una de les capitals de comarca i en les localitats on previament, segons les dades recollides ja esmentades en el punt anterior, havíem constatat un volum important d'africans en relació amb la població total. Cal dir, però, que no sempre ha estat possible anar a totes les localitats escollides al no haver pogut fer tots els contactes (ja hagi estat directament als immigrants o ja hagi estat mitjançant la intervenció de la població local que a nivell professional o voluntari treballen en aquest camp) necessaris per tal d'accedir al col.lectiu. Així, el mapa dels llocs on s'ha dut a terme el nostre treball, per comarques i localitats, ha quedat configurat de la forma següent:

- El Segrià: Aitona, Alcarràs, Alcoletge, Alguaire, Alpicat, Benavent de Segrià, Corbins, La Granja d'Escarp, Lleida ciutat i Soses.
- Les Garrigues: Arbeca, Les Borges Blanques, El Soleràs i Juneda.
- El Pla d'Urgell: Bellvís, Mollerussa i Torregrossa.
- L'Urgell: Agramunt, Bellpuig d'Urgell i Tarrega.
- La Segarra: Cervera i Guissona.
- El Solsonès: Solsona.
- La Noguera: Balaguer.

El nombre total de qüestionaris fets, entre totes aquestes localitats, és de 275, com ja s'ha dit. En l'apartat que fa referència a l'àmbit laboral i professional es treballen amb més detall i concreció les dades recollides en cada una de les comarques. Lleida capital, degut a la seva importància en quan que resideix en ella proporcionalment el major nombre d'africans (entre el 25% i el 30% del total), s'ha tractat de forma autònoma, es a dir, Lleida ciutat i la comarca del Segrià queden considerades separadament.

En la part present, la següent (àmbit familiar i residencial), i la darrera (percepcions i expectatives), s'analitza tot el col·lectiu a nivell general sense fer distincions o referències a zones concretes, tret de les al·lusions i mencions que es recullen en els texts presentats de les diverses entrevistes.

Comencem, doncs, a veure quin és el perfil dominant del col·lectiu africà resident a Lleida

-Gènere:

Dels qüestionaris realitzats, el 81'8% són homes i el 18'2% són dones. Aquest percentatge reflexa bastant bé la distribució de la població per sexes, tot i que probablement el nombre de persones de sexe femení pugui ser una mica més elevat, sobre el voltant del 20% o el 25% de la població total

-Grups d'edat:

Hem dividit la composició del col·lectiu en quan a edats en tres grups: -Menor de 25 anys

-Entre 25 i 40 anys

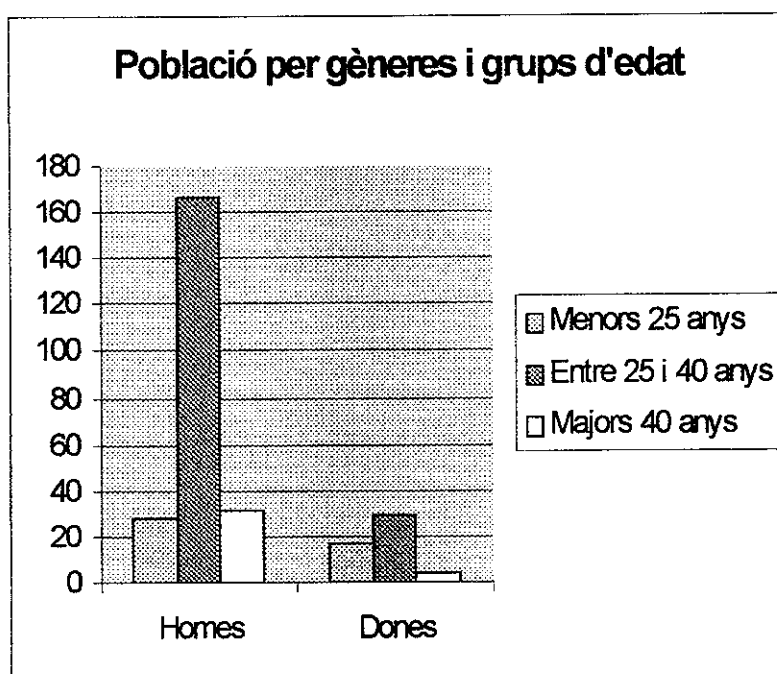
-Major de 40 anys

L'estudi s'ha efectuat en base les persones majors de 16 anys; així, el primer grup queda conformat com un grup entre els 16 i els 25 anys.

El 71% del total tenen entre 25 i 40 anys. Un 16'3% pertany al primer grup i un 12'7% tenen més de 40 anys. És significatiu veure la composició per edats segons el gènere, ja que es percebeixen algunes diferències:

Entre els homes, el 73'3% pertanyen al segon grup; entre les dones aquesta xifra baixa fins el 58%. En canvi, un 34% de la població femenina són menors de 25 anys, per un 12'4% de la població masculina. Les persones majors de 40 anys són més nombroses entre els homes que entre les dones. En el gràfic 1 de la pàgina següent s'il·lustra aquesta diferenciació entre gèneres i grups d'edat.

D'aquestes dades es deriva l'evidència de que els africans residents a Lleida i província representen un col·lectiu jove, el que significa la curta història del fet migratori africà a les comarques de Lleida en comparació amb d'altres regions d'Espanya o de l'estranger. Aquesta qüestió l'analitzem més endavant quan abordem les variables del temps de residència a Espanya i a Lleida. Les dones són en general més joves que els homes, fet que pot tenir a veure amb que la immigració femenina ha estat precedida per la vinguda i l'assentament de la població masculina i, a partir d'aquí, amb els agrupaments familiars.

Gràfic 1

-Nacionalitats:

Per tal d'establir la nacionalitat hem configurat també tres grups:

-Nord d'Àfrica: engloba els països del Marroc, Algèria, Mauritania, Tunísia i Egipte.

-Àfrica Occidental: Senegal, Gambia, Guinea Conakry, Mali, Guinea Bissau, Burkina Fasso, Ghana, Nigèria, Costa d'Ivori, Libèria i Sierra Leone.

-Àfrica Central: República Democràtica del Congo, Angola, Guinea Equatorial, Camerún i República Centreafricana.

No s'ha fet cap qüestionari a persones de nacionalitat diferent de les assenyalades, ja que no n'hem trobat cap.

El 50'1% de la població estudiada pertany al grup del nord d'Àfrica, i dominen especialment les persones de nacionalitat marroquina. Per exemple, sols a la ciutat de Lleida, el 34'2% està dins d'aquest grup, i ja dintre d'ell el 25'7% són del Marroc. El segueix en nombre de persones les originàries d'Algèria, seguit del col·lectiu que conforma les altres tres nacionalitats d'aquest grup. El 45'1% pertany al segon grup, que per Lleida ciutat representa el 48'3%, predominant majoritàriament la gent procedent del Senegal (21%) Gambia, Mali i Guinea Conakry. El 4,8% restant representa el grup de nacionalitat d'Àfrica Central, especialment els provinents d'Angola, la República Democràtica del Congo i Guinea Equatorial.

52'5% d'homes enfront un 40% de dones. Per la tercera categoria les dades per gèneres no mantenen diferències substancials.

-Situació legal:

El marc polític i jurídic que regula la immigració extracomunitària a Espanya es troba en la Llei Orgànica sobre Drets i Llibertats dels Estrangers a Espanya, de l'any 1985. El Parlament espanyol, en l'any 1991, aprovà una Proposta no de llei en la que aparegué un nou procés de regularització, del qual es beneficiaren un nombrós grup d'immigrants al poder regularitzar la seva situació laboral. L'actual govern aprovà durant el 1996 el Reglament d'Estrangeria vigent (Real Decret 155/1996), el què suposà un intent d'agilitzar i flexibilitzar els criteris d'entrada i estada regular dels immigrants en el país.

Les qüestions legals són molt importants, ja que condicionen moltes de les experiències laborals i socials que els africans viuen en la societat receptora, la de Lleida en aquest cas, a més que poden representar forts obstacles per tal d'accedir al treball i a la resta de serveis i oportunitats socials. En certs casos, pensem que la impossibilitat que pot tenir una persona per normalitzar la seva situació legal i jurídica altera la satisfacció dels seus drets elementals, tals com el dret al treball, a la sanitat i a la plena participació ciutadana. La mateixa categoria "d'il.legal" penalitza la persona, i la pot abocar a una situació de marginació al veure's forçat a entrar en activitats informals amb molta precarietat i inseguretat laboral i civil. La situació laboral depen en primer lloc del règim jurídic del mateix immigrant. L'absència dels documents limita de forma substancial les oportunitats de treball, la igualtat d'oportunitats i l'accés als diferents sectors laborals de forma normalitzada; a més que representa una forta càrrega personal per la indefensió que comporta enfront la llei i per uns tràmits administratius d'adquisició i renovació dels documents excessivament complexos i lents, fets que suposen un greu desgast emocional, al viure un temps determinat sense veure reconeguts la pròpia personalitat jurídica i els drets personals.

Per tal de reflexar la situació legal general del col·lectiu hem introduït en el questionari les següents variables. Apuntem a continuació de cada una d'elles els percentatges que hem trobat i que les conformen:

-Permís de residència: 10'9%

-Permís de residència/treball: 62%

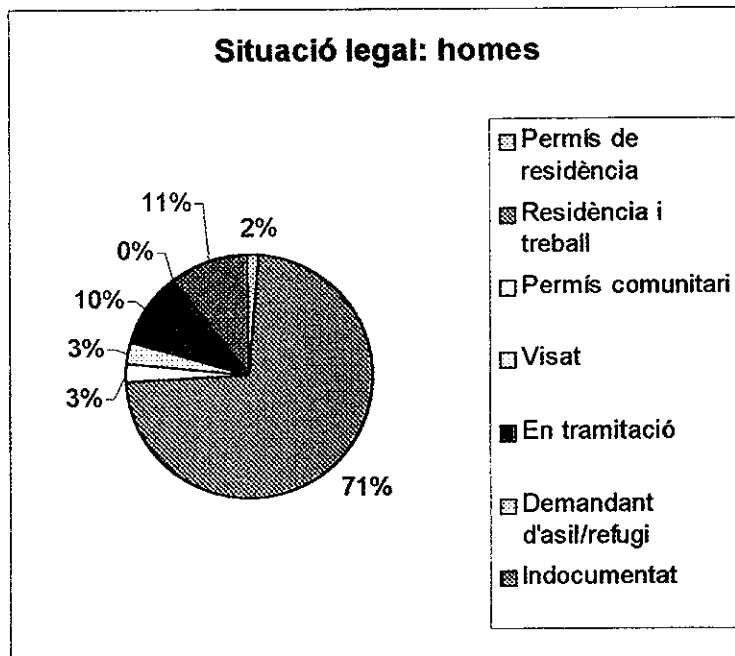
-Permís comunitari: 2'9%

-Visat: 3%

-En tramitació: 11%

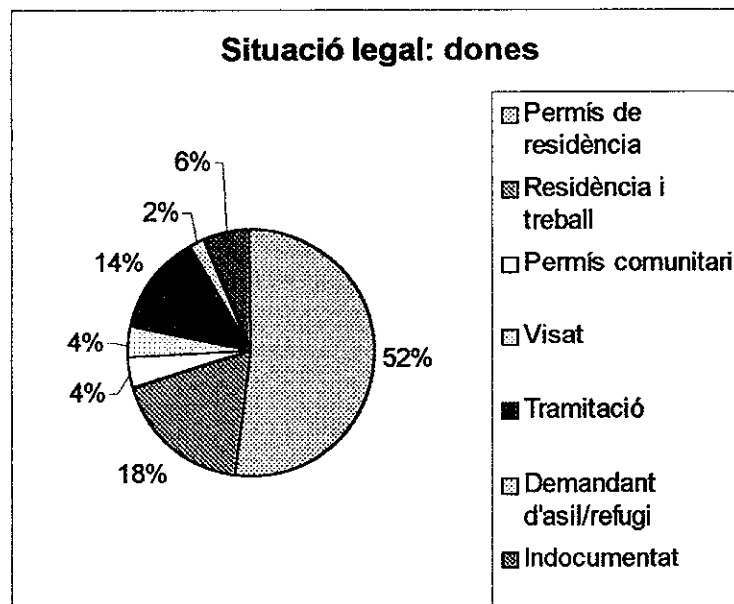
- Permís comunitari: 2'9%
- Visat: 3%
- En tramitació: 11%
- Demandant d'asil/refugi: 0'2%
- Indocumentat: 10%

Per gèneres, la distribució s'ilustra en els gràfics 2 i 3 que apareixen a continuació:

Gràfic 2

Gràfic3

Crida l'atenció la diferència existent entre els permisos de treball i residència i els permisos sols de residència entre ambdós sexes. Tan sols un 2% dels homes disposen sols de la residència, per un 52% entre les dones. En aquesta realitat hi té molt a veure el fet de que moltes dones han disposat dels permisos de residència corresponents a partir de la situació regular de les seves parelles, ja que molts casos de dones immigrades africanes es deuen a l'agrupament familiar. En canvi, sols un 18% de la població femenina té també el permís de treball, la qual cosa indica que tan sols aquesta quantitat està en possibilitats de treballar, almenys de fer-ho de forma regular. Entre el col·lectiu masculí el nombre d'aquest tipus de permís puja fins un 71%.

Veiem que un 10% de la població total no està en possessió de cap tipus de document. Si aquesta xifra hi afegim la gent que els tenen en tramitació o que sols disposen d'un visat d'uns pocs mesos, les persones que no tenen la seva situació plenament regularitzada ascendeix fins gairebé un 23'5% del total, percentage elevat que afecta a un gran nombre de persones.

Un dels procediments que permeten accedir als permisos necessaris són els cupos dels contingents anuals amb la finalitat de garantir amb mà d'obra estrangera la cobertura d'ofertes de treball, especialment en els sectors agrícola i ramader, construcció i serveis, no ateses pel mercat nacional de treball. La quantitat de places del contingent per la província de Lleida és, per aquests any 1999, de 525.

A continuació veiem alguns casos particulars, expressats en les entrevistes, amb la intenció de concretar i personalitzar algunes de les diverses situacions i experiències en aquest àmbit legal.

Relacionant aquests problemes amb el tema laboral, així ens parla un noi algerià que entrà a Espanya l'any 1992, i viu la major part de l'any a Lleida des del 1995:

"La qüestió dels papers i el treball és el més important pels immigrants, almenys per mi, i això ens porta molts problemes. Actualment tinc el permís de treball de tres anys, i ja hi tinc la distinció de poder treballar en feines 'diverses', perquè fins ara només ho podia fer en l'agricultura (...) Vaig estar treballant durant uns mesos de soldador en un taller, quan no tenia papers ni contracte. Em van fer fora quan van veure que m'havien de fer un precontracte. Jo tinc una formació en aquest camp del metall, i des de que vaig obtenir els papers l'any 1994 sempre he estat treballant en l'agricultura, de vegades sense contracte ni cap tipus d'assegurança, i jo sempre he volgut treballar de soldador en alguna fàbrica o taller. És curiós, però és així" (Entrevista 1.Home, Algèria).

"Vaig venir a Lleida l'any 1990. No tenia papers i em vaig poder acollir al procés de regularització del 91. Vaig tenir sort. Des d'aquell moment la meva situació va millorar, ja fins llavors sempre havia treballat de manera il·legal (...) Un cop vens a Europa penses: ja estas

salvat. Pots treballar, ajudar els germans, la família,... Jo pensava que aquí hi havia treball per tothom. No sabia els problemes de documents que em trobaria, ja que vaig entrar de manera il.legal. Si no pots accedir als permisos et poden expulsar, i això és un fracàs (...) Si no pots treballar ni pots tenir una residència pots fer dues coses: tornar a casa teva o delinquir. Tot això és una situació molt difícil" (Entrevista 2. Home, Mali)

Obtenir per primer cop els documents corresponents no garantitza ja de per si una residència estable, ja que es pot tornar a ingressar en una situació d'indocumentació si no s'acompleixen els requisits necessaris per tal d'efectuar la renovació, sobretot demostrar que s'està o que s'ha treballat de manera formal:

"Després d'estar uns anys per Espanya, l'any 1989 vaig poder obtenir un permís de residència de sis mesos. Fins llavors no vaig tenir mai els papers, però és que tampoc existia res d'això. Tu volies treballar, doncs treballaves, ni contractes ni res. Amb la llei d'estrangeria tot això va anar canviant. Després se'm caducà el permís i em van fer una ordre d'expulsió del país (...) Hem vaig casar amb una noia catalana per tal de quedar-me" (Entrevista 5. Home, Gambia).

Però no sempre es viuen situacions problemàtiques:

"Fa vuit anys que vaig arribar a Lleida, on ja vivia el meu marit, i mai he tingut cap tipus de problema amb els papers. A l'arribar em donaren el permís de residència. Llavors, després d'aconseguir un contracte de treball, em donaren el permís de treball, i des de llavors que tins sol.lucionat el tema legal" (Entrevista 3. Dona, Senegal).

"Vaig venir a Lleida el 1980. El meu marit vivia a Catalunya de forma il.legal, ja que no tenia els papers i treballava on podia, on li sortia feina: al camp per Barcelona, Terrassa,... Jo vaig estar dos anys sense permisos fins que accedí a la residència i al treball. Mira, vaig aconseguir els papers abans que el meu marit" (Entrevista 9. Dona, Marroc).

"Durant els primers mesos d'estada a Lleida treballà en el camp, collint fruita en Aitona, Alcarràs i en d'altres pobles. Sense contracte ni res. Jo no tenia res, no era res. A l'agricultura mai et demanaven els papers abans; no calia tenir-ne. Al 1991 vaig començar a treballar en una indústria de ferros. Els primers sis mesos ho vaig fer de manera il.legal. Aquell mateix any, en el procés de regularització, em van donar el permís de residència d'un any, a renovar cada any. Després de quatre permisos anuals seguits em varen donar el permís permanent, a renovar cada cinc anys. Des de llavors he viscut aquí legalment" (Entrevista 10. Home, Marroc).

"Quan vivíem a Barcelona, abans de venir a Lleida, jo i el meu marit tinguerem problemes amb els papers. Renoves els documents cada any, però quan te'ls donen manquen potser dos mesos per què caduquin. Al renovar has de fer al mateix temps una nova sol·licitud. Això és un problema, i li afecta a molta gent" (Entrevista 13. Dona, Gambia).

Per finalitzar aquesta part, esmentarem el comentari que ens feu un noi que, tot i portar ja un temps aquí, no havia pogut encara sol·lucionar els seus problemes legals: "Fa cinc anys queestic a Lleida i sembla que hagués arribat ahir".

En general, la majoria dels immigrants africans compartixen l'experiència d'una primera estada inicial a Lleida, o entre Lleida i altres regions de l'Estat, estada més o menys llarga i menys o més dura, sense estar en possessió dels documents fins que l'adquisició d'un contracte laboral inagura una nova realitat de major seguretat legal. Aquesta situació d'indocumentació va acompanyada sempre amb una experiència caracteritzada per un alt nivell d'inestabilitat i precarietat sociolaboral, activitats informals, treballs temporals i, per tant, una accentuada mobilitat geogràfica. Els impediments legals en quan a residència estan en relació directa amb els impediments d'integració en el mercat laboral regular i regularitzat.

II. ÀMBIT FAMILIAR I RESIDENCIAL:

En aquest apartat ens proposem analitzar les variables referents al temps de residència a Lleida, la mobilitat geogràfica, i les qüestions relacionades amb el grup familiar o residencial: estat civil i fills, agrupament familiar i tipus de vivenda.

-Temps de residència:

Aquesta qüestió, tan pel que fa al temps de residència a Espanya i Lleida com per conèixer el temps de residència conjunta aquí amb la parella, ha estat codificada també en tres grups de respostes possibles: -Menys d'un any.

-Entre un i cinc anys.

-Més de cinc anys.

El 59'7% del total fa més de cinc anys que viu a Espanya, en canvi, els que fa aquest mateix temps que resideixen en el seu municipi actual (alguna de les localitats de les comarques ja esmentades), representa el 38'2% del total del col·lectiu..

El 31% porta entre un i cinc anys en el país; el 42% fa que està aquest temps en el seu municipi a actual de Lleida. El nombre de persones que ha arribat a l'estat espanyol en aquest darrer any és d'un 9'3%, i un 20% els que ho han fet en la localitat en que habiten actualment, o que habitaven en el moment de realitzar aquest estudi, ja que molts d'ells estaven mancats d'una ocupació laboral i manifestaren estar disposats a canviar de residència cercant una feina o un permís de treball, si és que es donava el cas d'estar en situació irregular.

Aquestes dades indiquen que hi ha un nombre important de persones africanes que abans d'instalar-se a Lleida, tant de forma permanent com de manera provisional degut a l'estacionalitat del mercat laboral, han viscut una experiència d'immigració en d'altres regions de l'estat espanyol. Aquest fet és rellevant, ja que vol dir que amb anterioritat de venir a viure a Lleida ja es porta incorporada previament una experiència professional, social i legal que pot o no afavorir la integració d'aquella persona en el mercat i la societat lleidatana, i és un aspecte que cal tenir present en el moment d'avaluar la situació sociolaboral de qualsevol persona concreta.

Per gèneres veiem que el 38% dels homes fa entre un i cinc anys que viuen aquí (quan diem aquí ens estem referint a Lleida). Entre les persones de sexe femení, però, aquesta quantitat s'eleva

fins un 58% . En canvi, la població que porta menys d'un any residint a Lleida és molt més elevada entre els homes (22'5%) que no pas entre les dones (8%). Aquest fet reflexa un volum d'entrada en el país i a Lleida molt més gran d'homes africans que de dones (d'acord amb la proporció ja indicada per sexes del col·lectiu). La majoria de la població masculina entra amb la intenció de treballar; les dones, en canvi, entren amb el desig prioritari i inicial de residir (agrupament familiar, en molts dels casos), a més de que, com ja hem vist, aquest grup de gènere representa dins de la població africana a Lleida el col·lectiu d'immigració més recent.

-Estat civil i agrupament familiar:

El 57'5% de la població africana afirma estar casada, per un 39% que està soltera. El 5'5% restant englobaria un grup amb situacions de viduïtat, separació o altres.

D'aquest grup amb un estat civil de casat, els que tenen la parella del mateix país d'origen són un 78'5%; les persones que tenen una parella de nacionalitat espanyola representen un 15'5%, i un 6% la tenen d'alguna altra nacionalitat, especialment africana. Per gèneres, existeix un col·lectiu de dones casades més nombrós (88'8%) que d'homes (72'5%). Aquest fet, tal i com ja s'ha dit, pot ésser degut a que majoritàriament la població femenina ha vingut a Lleida ja estant casada amb la seva parella, un cop aquesta ha pogut establir la seva situació legal i laboral, i mitjançant l'agrupament familiar. L'estabilitat familiar és un aspiració rellevant que cal tenir en compte a l'hora d'analitzar la situació sociolaboral dels immigrants africans a Lleida, ja que a més dels aspectes laborals i legals, la qüestió familiar és un altre dels eixos importants que afavoreixen la normalitat de la situació personal global.

En quan a nacionalitats, les dades expressen que el grup dels procedents d'alguns dels països del nord d'Àfrica són els que tenen l'índex més alt de matrimonis, seguit pel grup conformat pels països de l'Àfrica Central. El nombre més elevat de solters es dona entre la gent que prové de l'Àfrica Occidental.

Un 51% té fills, i dins d'aquest grup un 67'5% afirma tenir-ne tres o més, el que reflexa un índex alt de natalitat, si el comparem amb la taxa de natalitat actual de la societat lleidatana. Amb tot, però, no tots els fills resideixen aquí amb els dos cònjuges o amb algun d'ells, ja que es troben força casos de fills i filles que estan vivint actualment en els països d'origen propis o dels pares, sigui ja perquè encara no s'ha aconseguit l'agrupament, o sigui per altres raons, com per exemple, que alguns d'aquests fills, tot i néixer a Espanya o a Lleida, han estat portats als respectius països per seguir allà el seu procés de formació educativa o professional, o també per algun altre motiu.

Hi ha un aspecte important que cal assenyalar. D'aquest 57'5% de la població casada, només un 62% conviu amb la seva parella, essent homes la majoria de les persones que es troben en aquesta situació.

L'explicació d'aquesta realitat rau en el fet de que moltes persones, preferenment homes, es troben en una situació d'intent d'aconseguir l'agrupament familiar i poder portar així la seva parella amb elles a Lleida. Essencialment hi ha dos motius que actuen com impediment d'aquesta agrupació familiar: per una banda, la manca d'un treball estable en quan a condicions laborals i econòmiques i que no impliqui canvis de residència, i per una altra, tot i que els dos motius es poden superposar en algunes ocasions, degut a les dificultats administratives que la parella es pot trobar en el moment de preparar la seva entrada en l'estat espanyol de forma legal i regular.

Les següents manifestacions reflexen alguna d'aquestes problemàtiques:

"Estic casat i la meva dona està en el Senegal. Vull que vingui a viure amb mi, però de moment encara no ha pogut ser, ja que ens hem trobat amb problemes en el moment de que ella rebés el visat. Vull portar la dona i a dos dels meus germans. Un d'ells ara està visquent a Costa d'Ivori" (Entrevista 4. Home, Senegal).

"La meva intenció es trobar una feina fixa i deixar de treballar en les tasques de temporada del camp, i així poder-me casar i viure tranquilament aquí amb la meva dona. Però mentre no canviï la meva situació laboral no puc ni plantejar-m'ho" (Entrevista 1. Home, Algèria).

"L'any 1986 viatjà a Gambia i em vaig casar, i no va ser fins el 98 que la meva dona va poder venir a Lleida amb mi, només per problemes amb els papers. Des de llavors em tingut quatre fills, tots nascuts aquí" (Entrevista 7. Home, Gambia).

Fa uns anys que em vaig casar al Marroc, després de portar gairebé quatre anys treballant i visquent a Lleida de manera legal. Vàrem tenir problemes per tal d'aconseguir l'agrupament, sobre tot per problemes de papers i massa burocràcia. Aquesta situació va durar més d'un any, i va ser dur estar l'un a Lleida i l'altre al Marroc tant de temps, sense poder estar junts. Ara ja està sol.lucionat. Ella té un permís de residència d'un any" (Entrevista 10. Home, Marroc).

La població que aspira a aconseguir l'agrupament familiar ascendeix a un 65% del total. D'aquesta quantitat un 34% desitja portar tota la família (parella i descendència), la qual cosa coincideix bastant amb el nombre de persones que estant casades no conviuen amb la seva

parella, pels motius que ja hem vist. El 66% preten que puguin venir sols alguns membres de la família (germans, cosins, pares,...) Per gèneres, són els homes qui més manifesten accedir a alguna d'aquestes dues modalitats d'agrupament.

Aquí es veuen algunes de les connexions substancials que existeixen entre la població resident a Lleida i la del grup familiar d'origen que es manté en el propi país.

L'immigrant africà pot representar un pol d'atracció per d'altres persones en el moment que aqueste poden prendre la decisió d'emigrar. Gairebé totes les persones entrevistades en aquesta investigació han manifestat que en el moment de marxar del país, escolliren el nou lloc de residència pel fet de tenir en tal lloc una persona coneguda, especialment un familiar que hi vivia de manera ja més o menys estable. Com ja s'ha fet esment, molts africans han vingut directament a Lleida mitjançant aquestes relacions personals i familiars. Els vincles de parentiu i les xarxes socials informals funcionen com un mecanisme de protecció de l'individu enfront el nou entorn, desconegut i potencialment hostil. A l'interior d'aquests contactes o xarxes s'exerceix l'ajuda mutua, i afavoreixen la reproducció i la preservació de les pròpies pautes de comportament i els hàbits culturals de la persona i el grup. Així, les relacions familiars, de veïnatge o d'amistat, prenen d'aquesta forma una dimensió o representació residencial-espacial prou important per veure les implicacions socials i laborals del fet migratori africà a Lleida; tot i que aquests trets són extensibles a qualsevol realitat del fenomen migratori, cada qual amb les seves particularitats.

"Vaig venir primer a Barcelona l'any 1983, directament de Lagos, la capital de Nigèria, perquè tenia un conegut del meu país que treballava en el Maresme. Ell em va ajudar els primers dies d'estar aquí; jo no me n'enterava de res. Després vaig conèixer una persona del Senegal que em portà i m'acolli a casa seva. Em va ajudar molt per tal de trobar les meves primeres feines en l'agricultura" (Entrevista 5. Home, Gambia).

"L'any 1990 vaig sortir del Marroc per anar a França on tinc família, per continuar els meus estudis universitaris. Quan se'm va acabar el visat, i al no poder entrar tampoc en la universitat, em vaig quedar en situació il.legal un any. Com que tenia amics marroquins a València vaig entrar a Espanya, a València, on començà a treballar amb ells en les tasques del camp. Passats uns mesos, uns amics també del Marroc que vivien a Lleida m'animaren a venir. Hem deien que a Lleida hi havia moltes possibilitats de treballar. Ara visc i treballo a Soses amb alguns d'aquests amics. L'any passat vingué al poble un cosí meu, mitjançant els cupos del contingent

del 98. Fa poc ha vingut també a viure amb mi el meu germà petit" (Entrevista 6. Home, Marroc).

"Després d'intentar entrar a França, vaig venir a Espanya, directament a Almeria, on tenia una direcció d'un familiar. El 1994 uns amics que tinc a Lleida em parlaren de la campanya de la fruita. Si venia, podia estar a casa seva i m'ajudarien a trobar un pagès per treballar. Així ho vaig fer (...) Vaig estar moltes temporades visquent en pisos d'amics que sempre em deixaven un lloc a casa seva, tal i com ara faig jo amb amics i paisans meus que venen algunes temporades a la meua fins que se'ls acaba el treball o troben qualsevol altra cosa en un altre lloc" (Entrevista 8. Home, Guinea Conakry).

Quan vaig venir aquí a Lleida per primer cop volia treballar en el camp, no havia res més. Vaig trobar gent que jo coneixia, amics del mateix poble que el meu. Al començament vivia amb ells, i ens ajudàvem en temes del pis, diners,...(...) Tinc amics i parents que han vingut aquí des de que hi sóc jo. Han estat amb mi fins que han sol.lucionat la seva situació legal i laboral. Actualment tinc un nebot a casa meua; l'he acollit momentaneament fins que trobi feina" (Entrevista 7. Home, Gambia).

De forma coherent amb l'existència i la importància de tots aquests vincles, el 99% manifesta tenir familiars i amics en el municipi lleidatà de residència; un 68'3% expressa tenir-ne a més en d'altres localitats de Lleida i la resta de Catalunya, i un 45% diu tenir-ne, també, en qualsevol altra regió del territori espanyol.

-Treball de la parella:

Només un 46'5% de les parelles (de les persones casades i residint conjuntament amb el cònjuge) treballen. Les parelles actives de la població masculina són un 27'4% del total, i ho fan de manera dominant en el servei domèstic i en el sector serveis en general. En canvi, les parelles ocupades de la població femenina ascendeix fins un 81%, especialment en els sectors agrícola, la indústria i la construcció.

En aquestes dades ja es pot comprobar el major índex d'ocupació per part dels homes enfront les dones. A més que indiquen inicialment la diferenciació i la discriminació sexual en les activitats laborals.

Aquestes qüestions laborals seran més ampliament analitzades en el següent apartat, que és el que s'ocupa dels aspectes laborals i professionals.

-Mobilitat residencial:

La quantitat de persones que manifesta canviar de residència durant l'any representa un 29% del total, essent tots homes. Això vol dir que un 35'5% del col·lectiu masculí viu aquesta experiència de la mobilitat geogràfica, essencialment per motius laborals. En les demandes concretes del sector agrícola en diferents zones es descobreix una redistribució anual de la mà d'obra d'aquesta activitat econòmica, i no només en l'àmbit de la mateixa província de Lleida (pensem en la temporada de recollida de la fruita del Segrià, el Pla d'Urgell, L'Urgell i La Noguera, i la temporada de recollida de l'oliva a Les Garrigues), sinó entre aquesta província i altres regions agrícoles tant de la resta de Catalunya com de l'estat espanyol.

Entre la població femenina no existeix la mobilitat geogràfica deguda a requeriments laborals. Com ja hem indicat, predominen entre les dones les casades, així com les que gaudeixen de la companyia continuada de la parella. D'aquest fet es deriva que la estabilitat residencial implica la convivència estable entre les membres matrimonials, a més d'una certa seguretat laboral. Això també assenyala una certa dependència socioeconòmica de la dona vers la seva parella, ja que hem indicat que només un 27'4% de les dones casades treballen, i sovint ho fan en activitats poc estables i amb minsa continuïtat.

La població que més mobilitat presenta, exclusivament masculina com s'ha indicat, o no estan casats, o estant-ho no conviuen amb la parella, per les raons que siguin, algunes d'elles ja analitzades anteriorment. És ara en aquest punt que es pot veure la gran dependència mútua entre els diferents factors de la situació legal, familiar i residencial que, interrelacionats, dibuixen la configuració present de la realitat o situació global social i laboral de la persona immigrant africana. Desajustaments en un sol d'aquests àmbits pot comportar inestabilitat i desajustaments en qualsevol dels altres aspectes o aspiracions personals. Cal analitzar l'experiència de cada persona integrant en una sola realitat totes aquestes dimensions concretes.

"Ja fa quatre anys que estic a Lleida. Tinc la meua residència a Alcarràs, però sempre he treballat en feines temporals. Molts dels mesos de l'any els passo a fora: collint taronges i flors a València, fruita a Almeria, patates a Vitòria, la verema a Logronyo... Sempre depenc de que hi hagi una bona temporada en aquests llocs" (Entrevista 1. Home, Algèria).

"El primer cop que vaig venir a Lleida fou per treballar en la campanya de la fruita, l'any 1990 o 91. Un pagès em va fer un precontracte i amb ell vaig aconseguir un permís de residència de sis mesos (quan me'l van donar ja havien passat tres dels sis mesos). Més tard vaig treballar en la

Granadella collint olives, i aquí em van fer un contracte d'un any. Vaig estar dos anys treballant en l'agricultura a Torregrossa. Vaig perdre la feina perquè vaig estar de baixa uns mesos. Més endavant em va sortir feina a Lleida ciutat, en els serveis. També vaig estar fent llavors una mica de venda ambulant entre Lleida i Mataró, Barcelona,..." (Entrevista 5. Home, Gambia).

"En el moment de venir a Espanya tenia molts amics en diferents llocs de la Península: Madrid, Lleida, València, Almeria,... Els primers anys els passà visquent i treballant per molts indrets d'Espanya, sempre en treballs agrícoles. Ara estic visquent a Lleida capital, però no se sap mai. Depén d'on et surt el treball, sempre buscant i anant d'aquí cap allà,...(...) Els darrers anys he treballat per les diferents comarques de Lleida, per Saragossa, Múrcia,... Vaig estar en el matadero de Guissona i en una fàbrica de suc" (Entrevista 15. Home, Senegal).

El canvis de residència poden estar afavorits també per la problemàtica legal, però entre les seves possibles causes prodomina més la inestabilitat laboral que la legal, tot i que es poden presentar de forma conjunta: Només 15% de les persones (que malauradament ja són moltes) que manifesten no tenir una residència fixa o més estable estan en una situació d'indocumentació; un 10% està tan sols en possessió d'un visat o es troba en situació de tramitació o possibles renovacions.

-Vivenda:

El 84% de la població estudiada viu en una casa o pis pagant un lloguer; un 11% ho fa en cases cedides, i només un 5% habita en cases de propietat. La gent que es troba residint en cases cedides es localitzen majoritàriament en zones rurals i dedicats a activitats agrícoles. La vivenda acostuma a ser una casa o una masia que l'empresari facilita al seu treballador. Dins d'aquest grup també hi ha persones que en aquest moment es troben vivint en un pis d'algun amic o familiar que els hi cedeix una habitació i els dona un cop de mà mentre cerca feina o una altra vivenda. Evidenment, la població africana resident en una vivenda pròpia equival a gent que ja porta un cert temps visquent al seu municipi i ha assolit un nivell d'integració laboral positiu. La majoria d'ells estan casats i conviuen amb la pròpia família.

En alguns casos, ens hem adonat que hi ha gent que expressa els problemes o facilitats amb que s'ha trobat per tal d'accedir a un pis com un element per mesurar el grau d'acceptació general de la població receptora envers els immigrants africans.

"Vaig estar visquent en un poble del Segrià per què hi treballava. Sempre em vaig trobar amb moltes dificultats per tal de trobar un pis, i només trobava cases velles i en molt mal estat. No sé per què. Crec que hi havia gent que no em volia llogar una vivenda pel fet de que sóc un estranger" (Entrevista 10. Home, Marroc).

"Jo he canviat molts cops de vivenda. Quan vaig veure que tenia una feina més o menys fixa vaig estar cercant un pis per estar-hi ja de manera estable. Sempre he tingut problemes amb els preus, massa elevats per les meves capacitats econòmiques i per l'estat de la vivenda. També he trobat gent que no me l'han volgut llogar, aparentment, em deien, sense cap motiu" (Entrevista 8. Home, Guinea Conakry).

"He estat visquent en pisos que estaven en condicions molt dolentes, al casc antic de Lleida, ja que no trobava res més en cap altre lloc. Actualment estic en un pis de lloguer, i està bé" (Entrevista 5. Home, Gambia).

"Lleida és diferent d'altres ciutats de l'estat espanyol que jo conec. Per exemple, a Almeria els lloguers són en general més cars que aquí, i això fa que visquin en una mateixa casa moltes persones juntes. A Lleida hi han llogaters que no volen llogar pisos als africans. Tot això comporta que visqui molta gent en una mateixa vivenda i de qualsevol manera" (Entrevista 15. Home, Senegal).

Realment, existeixen situacions punyents en relació amb aquest tema, que evidencien problemes socials més profunds. En un dels pobles de la comarca de les Garrigues, on vàrem anar amb la intenció de contactar amb els estrangers africans i parlar amb ells d'aquest projecte de l'Associació d'Africans, vàrem conèixer el cas d'una persona que viu en una masia a quatre o cinc quilòmetres del poble. No disposa de llum ni aigua corrent, i cada dia, després de treballar durant tota la jornada, camina fins la localitat per comprar els queviures i tot allò que pugui necessitar, i tornar caminant altre cop fins la masia. Aquesta persona està casada, i la seva parella està en el país d'origen. Fa temps que intenten poder estar junts aquí, però és impossible amb aquestes condicions de vida.

És aquest un cas concret que no preten exemplificar la realitat de tot el col·lectiu, però no es pot amagar que situacions com aquesta o similars existeixen, essent un fet compartit, o havent-t'ho estat en algun moment de la seva estada a Lleida, per bastantes persones. La disponibilitat d'accés a una vivenda en condicions és també un bon indicador de l'estrat social que ocupa una

-CONTINGUT-

PRESENTACIÓ.....	1
I.INTRODUCCIÓ.....	2
1.Objectius de l'estudi.....	3
2.Pla de treball.....	6
3.Metodologia.....	10
II.PERFIL DEL COL·LECTIU.....	13
-Gènere.....	14
-Grups d'edat.....	14
-Nacionalitats.....	15
-Situació legal.....	16
III.ÀMBIT FAMILIAR I RESIDENCIAL.....	21
-Temps de residència.....	21
-Estat civil i agrupament familiar.....	22
-Treball de la parella.....	25
-Mobilitat residencial.....	26
-Vivenda.....	27
IV.ÀMBIT LABORAL I PROFESSIONAL.....	30
-Situació laboral actual.....	31
-Experiència laboral.....	38

-Canals de recerca de feina.....	41
-Formació professional i nivell acadèmic.....	42
-Idiomes.....	48
-Lleida capital.....	49
-El Segrià.....	52
-Les Garrigues.....	53
-El Pla d'Urgell.....	53
-L'Urgell.....	53
-La Segarra.....	54
-El Solsonès.....	54
-La Noguera.....	55
V.PERCEPCIONS I EXPECTATIVES.....	56
-Sectors ocupacionals de preferència.....	56
-Problemàtica en el treball.....	57
-Relació amb el grup d'origen.....	61
-Perspectives de futur.....	63
VI.CONCLUSSIONS. PROPOSTES.....	65

persona, i condiona, com hem vist, la residència estable d'una família. L'espai físic que habita un individu és el reflex material de l'espai social i econòmic que ocupa en l'estructura de la societat, a més de que indica les seves possibilitats en quan a la mobilitat social en el treball i el mercat laboral.

IV. ÀMBIT LABORAL I PROFESSIONAL:

En aquest apartat treballarem les dades referents a la situació laboral del col·lectiu d'africans. Es valoren les variables de l'ocupació laboral, sectors d'activitats, experiència professional, nivells acadèmics i formatius i els diferents canals o estratègies que la gent utilitza quan es planteja cercar una feina. El coneixement d'idiomes, especialment el català i el castellà, s'avalua també en aquest àmbit, ja que representa un factor que implica una inserció en el mercat de treball en millors condicions, alhora que amb unes majors possibilitats de mobilitat laboral.

En primer lloc es tracten les dades de total la població estudiada, per analitzar seguidament les dades concretes recollides en cada una de les comarques que engloben el marc geogràfic de la investigació. En aquesta part es valoren les situacions laborals dels col·lectius amb els que hem contactat residents en les diferents localitats, emmarcades per comarques, juntament i en comparació amb les informacions recollides sobre les possibles ofertes de treball dominants dels mercats laborals locals. Tals dades provenen de les institucions públiques, ja esmentades en la introducció d'aquest estudi, que tracten i avaluen l'evolució d'aquest camp.

Lleida ciutat ha estat tractada de manera independent i amb més detall que la resta d'àrees geogràfiques (comarques). Això obeeix a dos motius: primerament, és a Lleida ciutat on es concentra, en xifres relatives, la major part de residents africans de l'àrea provincial estudiada, entre un 25% i un 30% del total del col·lectiu. Degut a aquest fet, i en segon lloc, és de la població resident en aquesta ciutat d'on tenim més informació, ja que un 38% del total dels qüestionaris han estat fets a persones que viuen a Lleida

L'objectiu d'aquest treball més detallat i comparat entre les situacions laborals que em recollit en cada una de les comarques tractades i les xifres del mercat laboral en quan a demandes de treball, no és altre que configurar la tendència de la relació de les activitats que desenvolupen els immigrants africans en la zona en què viuen, juntament amb les oportunitats i demandes generals del mercat i els sectors productius locals. D'aquesta forma el què s'ha fet ha estat abocar unes quantes informacions generals d'unes realitats més concretes per tal de que puguin esdevenir una base per una orientació en la planificació de propostes específiques, tant per part de l'Associació d'Africans com per les institucions i entitats locals o conjuntament, que impliquin una actuació destinada a facilitar la inserció del col·lectiu en cada zona concreta.

Veiem, doncs, totes aquestes qüestions.

-Situació laboral actual:

El tractament de les dades ens informa de que el 61% de la població estudiada, en el moment de fer la recerca, estava treballant, enfront un 39% que no té o no tenia una ocupació. Aquestes magnituds indiquen un índex força elevat de desocupació entre els residents africans. Cal tenir en compte que tal realitat està sotmesa a una forta estacionalitat, ja que en determinats moments de l'any es poden accentuar les ofertes laborals en sectors productius concrets, especialment en l'agricultura i els serveis. Es pot afirmar que la població africana està sotmesa, més que altres sectors de població, a les fluctuacions i requeriments concrets del mercat, i tal fet indica en termes generals la concentració de la mà d'obra immigrant africana en uns determinats sectors. Això pot ésser un factor que subratlla la més o menys elevada provisionalitat laboral del col·lectiu, com també un impediment per a la seva especialització en altres àmbits professionals, més estables i regulars.

En quan a gèneres, són els homes els qui tenen un major grau d'ocupació (un 68'5%), en detriment de les dones (tan sols un 28% treballa). Tal situació està en concordància amb les dades que s'han presentat en el punt del treball de la parella, en l'anterior àmbit. Ja s'ha vist el baix nivell d'ocupació laboral de les parelles del col·lectiu masculí que viu aquí amb la família.

El 72% treballen amb contracte laboral, el 18'5% no en disposa i un 9'5% està en règim d'autònom.

Significativament, són majoritàriament les dones les qui exerceixen la seva activitat en absència de contractació, és a dir, el 36% de les que treballen ho fan sense el corresponent contracte; en canvi, per als homes aquesta xifra es redueix fins un 17%. En qualsevol cas, són dades elevades que posen de manifest la precarietat en les condicions i garanties laborals. És així doncs la població africana femenina la que més aturada està i la que més treballa en situacions irregulars. Pensem que aquest fet representa un greu obstacle per una favorable evolució i integració del grup familiar en general, ja que, a més, el 15% dels homes aturats estan casats i han aconseguit conformar una família.

Cal esmentar que molts dels contractes vigents en el moment de la realització d'aquesta investigació són temporals de curta o molt curta durada, especialment en el camp de l'agricultura i la ramaderia, que es manifesten el contractes provisionals en activitats concretes i estacionals. Són poques les persones que manifesten estar en possessió d'una feina fixa, o almenys d'unes certes perspectives de continuïtat en la seva activitat.

Es podria creure inicialment que la gent aturada correspon de forma majoritària amb la població indocumentada, apunt cert només parcialment. El 40% dels desocupats no disposen de cobertura legal, la qual cosa vol dir que existeix un nombre molt elevat de gent que estant en condicions de treballar no ho fa. El 10% total del col·lectiu en situació laboral activa no han tigit accés encara als documents, i clar, treballen sense cap tipus de mesura legal. Això recalca algunes de les apreciacions anteriors elaborades anteriorment quan s'ha analitzat el tema de la situació legal del col·lectiu. Ja hem vist com aquesta qüestió i el tema laboral es troben en funció l'una de l'altra. No tenir els documents implica ni residir ni treballar de manera regulada i legal; quan s'accedeix al mercat laboral es fa al marge de qualsevol tipus de reglamentació, i tal fet posa de manifest l'existència de determinades activitats productives que es poden veure beneficiades d'aquesta manca absoluta de regularització, sempre en detriment de la estabilitat i la integració de la persona africana afectada.

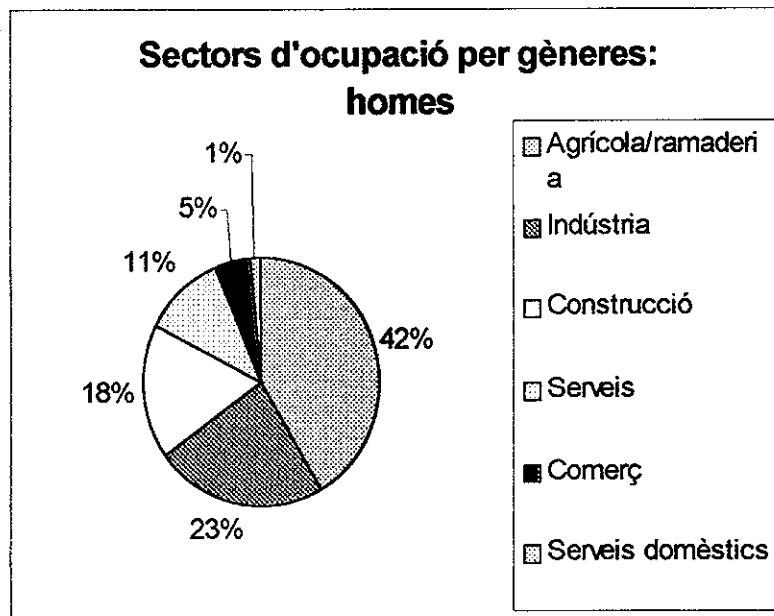
Per nacionalitats no es percebeixen diferències substancials en quan als nivells d'ocupació. El grup de l'Àfrica Occidental presenta uns graus lleugerament més elevats (un 63%), que els del grup de l'Àfrica Central (un 61'5%) i els del nord d'Àfrica, que és del 59'5%. Més endavant veurem si això pot tenir alguna relació amb el nivell general formatiu i acadèmic de cada un dels grups de nacionalitat.

Anem a veure ara quins són els sectors d'ocupació de la població africana activa:

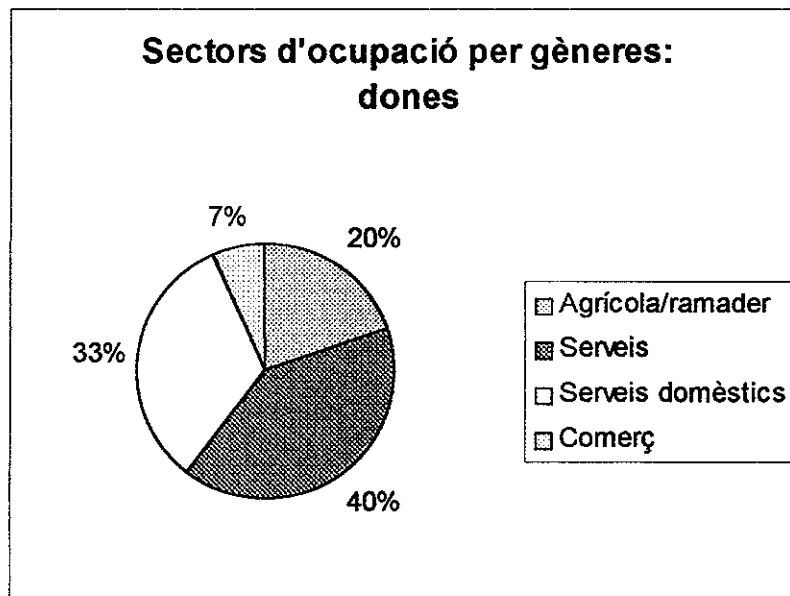
- Agricultura/ramaderia: 39'8%
- Indústria: 21'5%
- Construcció: 16%
- Serveis: 13'5%
- Comerç: 5'3%
- Serveis domèstics: 3'5%.

Les activitats relacionades amb el comerç i el servei domèstic ens ha semblat interessant diferenciar-les del sector serveis més general, ja que un nombre significatiu del col·lectiu es dedica a tals ocupacions.

A continuació diferenciem gràficament els treballs laborals per sectors productius i gèneres:

Gràfic 4

Gràfic 5

pròpies del camp i la ramaderia, sinó que engloben també les ocupacions en empreses de magatzems i càmares de fruita, i d'altres que hi estan directament relacionades. En el sector indústria, les activitats econòmiques més desenvolupades són les relacionades amb la indústria extractiva, l'alimentària (fàbriques de suc, càrniques...), la metalúrgia i les empreses de produccions metàl·liques. En el sector serveis és on es troba el nombre més alt de treballadors en règim autònom, dominant les petites empreses dedicades a serveis d'instal·lacions diverses i sobretot, els serveis en el terreny de la hosteleria i el petit comerç.

Aquestes dades poden ésser comparades amb les informacions al respecte de la Delegació Territorial del Ministeri de Treball a Lleida en que, amb data a 31 de desembre de l'any 1997, el 84'3% dels permisos de treball de compte aliena concedits a persones estrangeres extracomunitàries eren per a persones d'origen africà (2340 permisos), ocupades majoritàriament, i per ordre de més a meys en quan a quantitats, en l'agricultura i ramaderia, les indústries manufactureres, la construcció, el comerç, la reparació de vehicles, articles personals i altres d'ús domèstic, i la hosteleria.

Segons les informacions de la Oficina de Coordinació de la campanya de la fruita (dels mesos de juny a setembre, ambdós inclosos) de l'INEM, i abarçant un total de 54 municipis distribuïts entre les comarques del Segrià, El Pla d'Urgell, Les Garrigues i unes poques localitats corresponents a La Noguera i L'Urgell, agrupats en sis zones (zones d'Alpicat, Bell-lloc, Bellpuig, Corbins, Torregrossa i Torres de Segre), per la campanya de l'any 1997, el 90'3% dels treballadors temporers agrícoles foren d'alguna de les nacionalitats del continent africà. En xifres absolutes representà un total de 2.140 persones inscrites en alguna de les set oficines existents (l'Oficina Coordinadora de Lleida formava una entitat central i independent). D'aquesta quantitat, 1.795 van estar en algun moment contractades. El nombre màxim de contractats es donà en l'Oficina de Torres de Segre (798 persones), seguida de l'Oficina de Torregrossa (295), la de Corbins (219), la de Bellpuig (189), la d'Alpicat (149), la de Lleida capital (84), i en darrer terme, l'Oficina de Bell-lloc d'Urgell amb 61 persones.

Aquest important volum de treballadors dóna compte de la rellevància de l'activitat agrícola de Lleida en els itineraris laborals dels membres del col·lectiu africà, no tan sols pels residents estables en la província, sinó també per grups de població que vivint en altres indrets tenen com un referent laboral, i per una determinada època de l'any, les comarques de Lleida.

Ja hem plasmat anteriorment algunes de les experiències vivides en quan a temes laborals en alguns dels texts extrets de les entrevistes, quan s'ha tractat les qüestions referents a la mobilitat

geogràfica del col·lectiu i la situació legal, basicament. Anem ara a veure altres comentaris relacionats amb les activitats laborals i professionals.

"Ara estic treballant en una granja de vaques aprop de la localitat de Fraga, tot i viure a Lleida. Fa un mes que hi estic amb un contracte temporal (...) En els darrers anys he estat treballant de temporer agrícola per les comarques de Lleida (...) Sempre he estat en aquest sector, però he treballat algun temps també en la indústria alimentària en Guissona" (Entrevista 15. Home, Senegal).

El següent és un cas que presenta una evolució laboral per diferents activitats fins que s'aconsegueix estabilitzar la situació, en concret en una entitat que treballa en l'àmbit dels drets dels treballadors:

"Abans d'estar a Lleida, estigué una temporada en la província de Barcelona treballant en unes granges i en una empresa de construcció, tot això sense papers. Quan vaig venir a Lleida, vaig trobar feina en l'Agudana de Cervera. Treballava 12 i fins i tot 14 hore diàries, i vaig aconseguir regularitzar la meva situació. En l'any 1987 m'afilià al sindicat Comissions Obreres, ja que volia ajudar a la meva gent. Jo portava immigrants al Sindicat per tal d'ajudar-los, i llavors la gent no em volia donar feina perquè lluitava pels nostres drets. Poc a poc em vaig anar introduint en el Sindicat i coneixent gent, i de la seu de Cervera vaig passar a la seu provincial en la ciutat de Lleida. Mira, des del 1991 que treballo aquí, en el CITE (Centre d'Informació per als Treballadors Estrangers, de CCOO). Però la meva residència està a Cervera (...) L'interès per tot això em va venir degut a totes les experiències negatives que jo havia patit en el treball, amb els papers i la policia,... i després veia que tot allò que jo havia sofert, ho patien també els meus companys" (Entrevista 14. Home, Marroc).

Hi han altres casos en que s'ha aconseguit ocupacions també estables:

"En l'any 1994 ja vaig venir a treballar en la empresa de Soses que estic ara, per dos mesos. És un magatzem d'exportació de fruita. Fa tres anys em van fer el contracte i ara ja hi estic fixe. Als estius hi treballen molts africans" (Entrevista 6. Home, Marroc).

"Al 1991 vaig començar a treballar en una indústria de ferros. Els primers sis mesos ho vaig fer de manera il·legal (...) Abans havia fet de tot, treballant en el camp en feines de pocs dies. També vaig treballar uns mesos en una fàbrica que fa productes de fusta i altres per l'agricultura. En aquesta indústria de ferros hi estic fixe, però voldria canviar de feina ja que faig moltes hores i

no em permet dedicar-me a altres activitats: estar més amb la meva dona, estudiar,... A més, m'agradaria treballar en allò que he estudiat, ja que sóc tècnic en electrònica i electricitat" (Entrevista 10. Home, Marroc).

"Després d'estar a València collint taronges uns quatre mesos, vaig tornar a Lleida, a Alcarràs, i des del mes de juliol del 1995 treballo en aquesta localitat d'ajudant d'obra en la construcció. Està bé. És una feina una mica pesada però està bé. Tinc feina i tinc aquí la família" (Entrevista 8. Home, Guinea Conakry).

Veiem ara alguns casos de persones que han pogut formalitzar el propi negoci. En aquests darrers anys s'estan assentant un seguit de comerços i serveis en la ciutat de Lleida i altres localitats, portats per persones africanes i que estan adreçats a la població en general i al col·lectiu africà en particular:

"Ja fa quatre anys que jo i la meva dona tenim el bar. Fins llavors no podiem estar junts ja que jo estava treballant a Cervera i ella a Lleida. Vàrem invertir els diners en el bar/restaurant que tenim ara, i funciona bé, ens guanyem bé la vida. El vàrem obrir legalment, però hem tingut molts problemes amb els tràmits administratius i burocràtics. El bar està en el casc antic, és gran i està molt bé. Clar, en aquest barri és on viu el 80% dels africans. El local el tenim llogat. Tota la nostra vida la tenim allí posada" (Entrevista 2. Home, Mali).

"Jo ja fa 18 anys que estic aquí. Vaig venir molt jove i mai no havia treballat. El meu marit ja feia un any i mig que estava a Espanya(...) Després de viure uns anys a Barcelona vàrem venir a Lleida. Aquí sempre he treballat de cuinera, en la neteja, en la confecció, en fàbriques,... mai amb contractes, mai. Ara el meu marit treballa en el camp i jo ja fa dos mesos que porto un bar/restaurant a Lleida" (Entrevista 13. Dona, Gambia).

També hi han força casos de persones que alternen les seves ocupacions amb altres activitats de tipus més informal. Hem trobat persones que, per exemple, comercien amb productes (alimentaris, artesanals,...) portats de l'Àfrica o d'altres indrets, i aquestes són formes d'assegurar-se una forma de manteniment que complementa el nivell d'ingressos que es pot tenir en les ocupacions del mercat laboral de Lleida. A més, entre moltes persones africanes s'ofereixen i s'intercanvien tota una sèrie de serveis que funcionen també, apart com una altra font d'ingrés econòmic, com aportacions informals i ajudes que solventen algunes de les necessitats personals i materials, que per situacions precàries, irregulars o de marginació no troben resposta en els

canals formals de la societat. Aquestes realitats cauen també en l'àmbit de la situació laboral i professional general del col·lectiu, i s'han de tenir en compte que s'avaluen aquests aspectes.

Hi han situacions personals i familiars que tendeixen a reproduir les activitats econòmiques que ja es desenvolupaven en el lloc d'origen:

"Sempre m'he dedicat a la venda ambulants, amb parades en els mercats de catifes, roba, rellotges,... Visc a Bellpuig, amb la meua família. El meu pare fa anys que viu aquí, i sempre ens hem dedicat a la venda. Ja ho feiem al Marroc. És per això que ens hem desplaçant tant sempre. Actualment estic en els mercats setmanals de Bellpuig, Tàrrrega i Cervera, i el pare i els germans van pels mercats de Lleida ciutat, Tremp,... Si, tota la família ens dediquem a això(...) Jo també faig altres feines quan puc, per exemple, repartir propaganda i altres tipus de papers de l'Ajuntament de Bellpuig o de les botigues pel poble. Així em guanyo uns diners apart" (Entrevista 12. Home, Marroc).

Fent el present estudi es va contactar amb un noi senegalès que a finals dels anys vuitanta va venir a Lleida. Es dedica també a la venda ambulants, i al seu país ja ho feia. Amb aquesta feina es recorr els mercats de Lleida capital i província, i abarca també la província de Barcelona, Osca, Saragossa,... Viu juntament amb dos dels seus germans que també es guanyen la vida amb el comerç. Aquest noi ens digué que està casat però que la dona està a l'Àfrica, ja que amb aquesta feina, que comporta molta mobilitat, no pot consolidar un lloc de residència estable. Quan se li va preguntar si no es plantejava fer alguna altra cosa, ens va contestar així: "El negoci és pesat, i no és guanyen molts diners, però va bé, no em puc queixar. Quan es comença una cosa, un projecte, no es pot deixar a mitges. De moment no em plantejo canviar de feina. Amb tot, m'agrada el que faig, és el que he fet sempre".

Anem a veure la resta d'experiències laborals de les dones africanes. Algunes d'aquestes són extensibles i representatives de la realitat general de la població femenina:

"Des de que sóc aquí he treballat en moltes feines. He treballat en el servei domèstic en cases particulars, en Càrites de Lleida, de cuinera,... en moltes coses. Moltes vegades sense contracte, i jo ja fa temps que tinc el permís de treball(...) Ara estic treballant de cuinera en un restaurant, i m'agrada la feina, però faig moltes hores. Treballo la jornada completa i només tinc contracte de mitja jornada(..)Ho haig de fer ja que sóc jo qui porto el salari a casa. El meu marit està malalt i ara no pot treballar, i tenim fills que mantenir(...) De vegades, la meua família del Senegal m'envien productes(màscares, teles,...) del país que jo venc per aquí" (Entrevista 3. Dona, Senegal).

"Sempre he treballat en la neteja i el servei domèstic. He estat en moltes cases diferents servint. Quan es va morir el meu marit vaig estar dos anys anant pels mercats venen roba, bijuteria,... que comprava i després revenia. Més endavant vaig tenir que tornar al servei domèstic (...) També he collit fruita. Aquest any i el passat ha treballat unes temporades en el camp. Si no tens feina treballes en qualsevol cosa. Vaig estar tres anys en una botiga d'aparells de llum com a dependent, i aquí només vaig estar dos anys, dels tres, assegurada. He fet moltes coses (...) En algunes de les feines he treballat legalment amb contractes, però en moltes altres no, sobretot les del treball per les cases. Actualment treballo cinc hores al dia en un xalet i no estic assegurada ni res. Diuen que no poden fer-m'ho. Mira, jo he de fer el que em surti, sigui amb contracte o sense (...) A més, no tinc estudis ni res; jo mai no havia treballat abans. Em vaig casar quan tenia 14 anys, i poc després ja vaig emigrar a Espanya, i ara estic sola amb cinc fills. Estic aquí per ells, sinó tornaria al Marroc. Quan ja sigui gran hi tornaré, quan els meus fills es facin grans, es casin i puguin viure sense els problemes que hem tingut que passar nosaltres"(Entrevista 9. Dona, Marroc).

Veiem un altre cas:

"Jo treballava en el camp i també algunes èpoques en un magatzem de fruita. Des de l'any 1993 estic en un restaurant important de Lleida. Hi treballo de porter i vigilant i estic fixe. Faig moltes hores, treballo també de nit, però hi estic bé"(Entrevista 7.Home, Gambia).

Pel que fa a categories laborals, el 80% del total de la població africana treballen com a peons o no disposen de cap mena de qualificació laboral, i només el 12'5% manifesta ésser oficial o algun grau superior. El 7'5% restant es consideren comerciants.

-Experiència laboral:

El 82'1% del col·lectiu ha treballat anteriorment, amb independència de la seva situació actual. Per sexes es despren que és la part masculina la que més experiència atresora, ja que un 86'5% dels homes disposen d'alguna mena d'experiència, per un 62% de dones. Hi ha un 10'5% que no treballa ara ni ho ha fet mai, i aquest percentatge està integrat de manera nivellada tant per homes com per dones. El perfil d'aquest grup equival a individus que han marxat molt joves del lloc d'origen sense cap tipus de formació ni preparació professional i un cop aquí no han aconseguit integrar-se encara en el mercat laboral, per diferents i diversos motius (legals, residencials...) També pot estar configurat per persones que sense haver exercit cap activitat en el

seu país, han vingut a Lleida directament per tal d'agrupar-se amb algun membre de la seva família. En general, representen la part del col·lectiu que menys temps fa que està a Lleida, sense una experiència prèvia de pas per altres indrets de l'estat espanyol o qualsevol altre país.

Els llocs on s'ha treballat s'han establert de la forma següent:

-Lleida i/o Catalunya: El 80% ha treballat algun cop en l'àrea d'aquesta categoria.

-Fora de Catalunya (qualsevol lloc del territori espanyol): Un 50% del total.

-País d'origen: La gent que ha treballat en el seu país abans de migrar representa un 32% del total.

-Altres països africans: Un 5% també del total.

-Altres països europeus: Un 6'5% del total.

Evidentment, hi ha molts casos en que es donen diverses experiències en més d'un lloc dels assenyalats. Això ja ho hem vist quan s'avaluat el tema de la mobilitat residencial. Hi han persones que abans de treballar a Lleida ho han fet al propi indret d'origen, en algun altre país o per diferents regions d'Espanya. Aquest fet és important, si considerem la tenença d'una experiència professional i laboral com un factor favorable en el procés d'inserció sociolaboral a Lleida. El que succeix és que moltes d'aquestes experiències prèvies, especialment les esdevingudes en el propi país, aquí no tenen gaire valoració, sigui perquè no són adequades per a les característiques del mercat local, sigui perquè han estat feines poc qualificades (no totes, ni molt menys. Hi ha persones que en la seva experiència immigratòria han perdut bona part del bon nivell d'estatus que gaudien a l'Àfrica, a nivell laboral i professional), o sigui perquè el mercat laboral de Lleida ubica els residents africans com a treballadors només en unes activitats econòmiques determinades i amb unes condicions concretes.

Creiem que el factor formatiu i informatiu és molt important per normalitzar i igualar els nivells d'oportunitats laborals de les poblacions autòctona i africana. Aquest aspecte el presentarem a continuació.

En quan la diferenciació per gèneres, són els homes els qui més experiència han assolit tant a Catalunya com per la resta de l'estat. En canvi, la part femenina és la qui més experiència disposa en quan a treball en el país propi, però no en qualsevol altre, ja que no hem trobat cap dona que hagi treballat amb anterioritat ni per la resta d'Àfrica ni per Europa. Predominen en les activitats prèvies en el loc d'origen i per part de les dones, les que s'integren també en el sector serveis, essent algunes d'elles amb unes característiques similars d'informalitat.

Per sectors, l'experiència laboral queda distribuïda així:

-Agrícola/ramaderia: Un 63'7 del col.lectiu ha estat ocupat algun cop, com a mínim, en alguna de les activitats d'aquest sector.

-Indústria: Un 24'7% també del total hi han treballat.

-Construcció: Un 28'3% del total.

-Serveis: Un 24'3% del total.

-Comerç: Un 10'6% del total.

-Serveis domèstics: Un 10% del total.

Aquí és també pertinent assenyalar que un nombre elevat d'africans han estat treballant en més d'un d'aquests sectors.

Gairebé un 75% expressa haver treballat, a Lleida i/o a la resta de Catalunya i Espanya, una o més vegades sense contracte ni assegurança en l'ocupació en qüestió. Aquesta xifra és excessivament elevada, i subratlla la precarietat laboral en la que viu en general el col.lectiu. En alguns casos, tal precarietat és provisional i representa una part del procés global de l'itinerari social de l'immigrant africà en la nova societat; en d'altres representa la tònica habitual i permanent i és reflex d'una integració marginal en la societat. La resta, un 25%, o ho han fet sempre com autònoms, o sempre s'han mogut dintre de la reglamentació laboral vigent del lloc i del moment.

La durada de les diferents ocupacions i treballs l'hem codificat en quatre categories:

-Menys de sis mesos.

-De sis mesos a un any.

-D'un any a tres.

-Més de tres anys.

En totes les categories són els treballs en l'agricultura i ramaderia les que més es donen, lògicament perquè, com ja hem apuntat, és aquest sector d'activitat el que genera i ha generat més llocs de treball per la població africana. Però hem vist que en les ocupacions que han comportat una durada major d'un any, la diferència entre la proporció de les d'aquest sector i els sectors de la indústria, la construcció i els serveis (encara que aquest darrer en menor mesura, ja que el sector serveis està també sotmés a una forta estacionalitat), es redueix considerablement. Tal fet ve a dir que moltes de les ofertes laborals en les tasques agrícoles obeeixen a treballs temporals i de curta durada, en canvi, les que impliquen un temps de duració major, especialment les majors d'un any, diversifiquen molt més el camp d'activitat augmentant les ofertes de treball industrial i en la construcció.

-Canals de recerca de feina:

Per tal d'extreure la informació d'aquest camp s'ha qüestionat a la població objecte de la investigació quina d'aquestes vies o canals havia emprat o emprava regularment en el moment en que buscava, o busca actualment, una feina: consultes als amics i/o familiars, anar directament a parlar amb els empresaris, recórrer a les diferents serveis i oficines que gestionen el sistema de col·locacions (en aquest enunciat queda agrupada tant la recerca pels diferents organismes com l'INEM, el Servei Català de Col·locació i d'altres, així com també l'elaboració i presentació tant a empreses com entitats d'un currículum professional personal), consultar la premsa i/o publicacions especialitzades en el tema laboral, i dirigir-se a Empreses de treball temporal o altres mecanismes de sondeig en el mercat.

Gairebé el 90% admet parlar, consultar o dirigir-se al seu grup d'amistats i familiars en el moment d'informar-se de possibles llocs de treball a l'abast. Aquest fet no té res d'estrany, ja que qualsevol persona mobilitza normalment les persones que componen la seva xarxa social més propera quan ha de solucionar qualsevol qüestió, en aquest cas el trobar una feina.

Un 80% del total manifesta dirigir-se personalment i de forma verbal a l'empresari; el 47% afirma consultar també la premsa escrita, i el 13% diu trobar-se apuntat en alguna Empresa de treball temporal. Les persones que formalitzen la seva demanda en alguna de les diverses oficines de col·locació representen un 34% del total, xifra que considerem baixa donat l'alta taxa de desocupació i d'ocupacions provisionals i temporals del col·lectiu.

Per exemple, segons dades de l'Institut Municipal de Treball Salvador Seguí de l'Ajuntament de Lleida, durant l'any 1997, els demandants, d'alguna de les diferents nacionalitats africanes, d'un lloc de treball en el seu servei de gestió laboral representà el 0'5% del total de les demandes.

Aquesta poca atenció que en general la població africana atorga a les oficines o entitats de gestió del sistema laboral pot tenir diverses causes. Algunes possibles d'elles poden ser, per una banda, el desconeixement dels canals i els procediments formals de mobilitat professional propis de la societat. A aquesta possible manca d'informació s'hi pot afegir una certa desconfiança cap a tot aquell organisme que tingui el senyal d'oficial, desconfiança generada pels possibles problemes administratius i policials que alguns o molts dels membres del col·lectiu han pogut patir en la seva estada aquí per contingències legals i jurídiques. D'altres vegades, pot ésser degut a una manca d'hàbit en fer tals coses; però es pot afirmar que aquestes possibles causes es configuren a partir de la interrelació d'algun o de tots aquests factors.

Així veiem com els primers moments del procés d'incorporació en la nova societat, en temes d'acceptació social i de problemàtica laboral i legal, condiciona de forma substancial les

experiències i pautes d'acció presents i futures. Quan s'entra en un circuit d'exclusió i marginació és difícil després sortir-se'n.

Dominen per tant els recursos propis i informals de cada persona en l'operació de trobar un treball. Aquesta evidència és prou important. En primer lloc ens informa de que els mecanismes laborals habituals de la societat lleidatana no funcionen, o funcionen molt poc, en la millora de la situació laboral de la població resident africana en general. Per tant, alguna possible actuació social podria incidir en aquest tema i plantejar alguna mena de proposta en forma d'intervenció en aquest sentit. En la part final de la memòria tornarem breument sobre aquest punt.

-Formació professional i nivell acadèmic:

Presentem ara quin és el nivell general formatiu de la població africana, en quan a formació professional i a nivell d'estudis. Per formació professional s'ha considerat qualsevol curs reglat i formal d'un contingut clarament professional i/o laboral, independentment del lloc de realització.

Les persones que admeten estar en possessió d'algun tipus de formació professional conforma una quantitat d'un 37% del total. La resta no han fet mai cap curs formatiu.

Per sexes, els percentatges no varien gaire. Així veiem que el 38'2% dels homes tenen alguna mena de formació, mentre que per les dones la xifra és d'un 32%. Gairebé un 30% de les persones manifesten haver realitzat tal formació en l'estat espanyol, bàsicament a Lleida. L'altre 70% l'han fet en el propi en altres països.

Les especialitats que més s'han cursat són les següents, per ordre de quantitats: soldadura i fontaneria (en aquest grup s'han englobat també altres activitats relacionades amb l'àmbit industrial, especialment de la metal·lúrgia), mecànica, electricitat i electrònica, cursos del sector de la construcció i formació en el camp agrícola. La hosteleria i la preparació en el camp administratiu i informàtic componen un segon grup, menor que les de les activitats que conformen aquest primer.

La població femenina presenta un major preparació tan sols en els àmbits de la confecció textil, l'administratiu, la peluqueria i l'hosteleria.

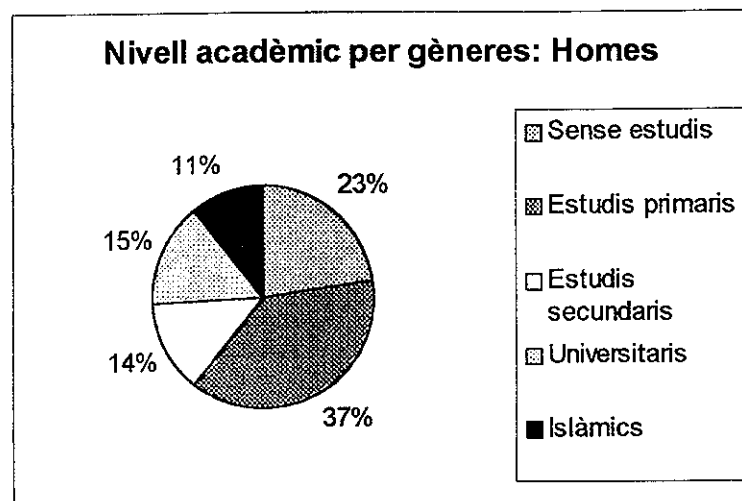
Per nacionalitats, el grup de població integrant de l'àrea geogràfica d'Àfrica Central és qui gaudeix d'un nivell formatiu més alt, ja que un 55% dels individus d'aquesta zona està en disposició d'alguna mena de preparació laboral. El grup del nord d'Àfrica amb formació ascendeix a un 34%, i el grup de l'Àfrica Occidental a un 37%. Per tant, i a la llum del grau d'ocupació actual de cada una de les categories de nacionalitats, analitzat més amunt, no es deriva que la variable país o zona d'origen influèncii de manera rellevant en una major o menor

activitat laboral. Les diferències en quan al nivell formatiu no es reflexen en el camp concret de la situació laboral, tant en la possessió d'una feina com de les condicions i el grau de qualificació del treball.

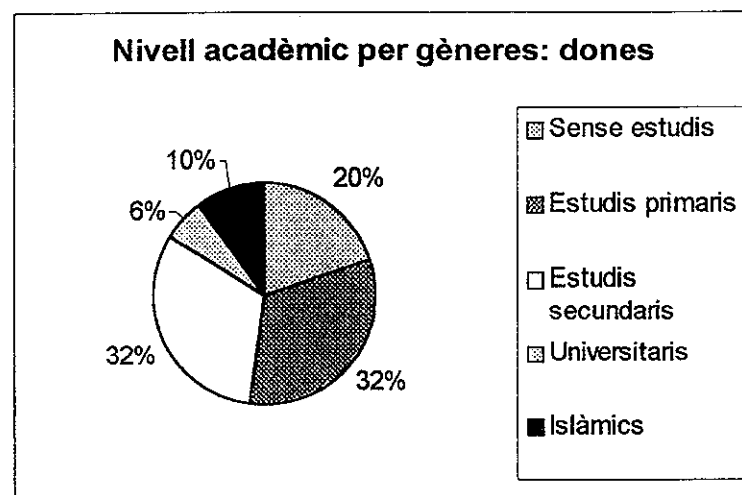
Per tal d'esbrinar el nivell acadèmic de la població s'han formalitzat les següents variables:

- Sense estudis
- Estudis primaris
- Estudis secundaris
- Estudis universitaris
- Estudis islàmics o corànics.

En els gràfics que apareixen tot seguit s'aprecia aquest nivell distingit per sexes:

Gràfic 6

Gràfic 7

Com es pot comprovar, la preparació acadèmica general no és excessivament alta, però tampoc és cert que, per contra de la percepció comú més generalitzada, els africans no disposen de cap o un molt baix nivell de formació en quan a estudis. Un 20% dels residents africans a Lleida tenen estudis universitaris, i gairebé un 50% tenen uns estudis equivalents a la formació secundària del sistema educatiu català.

Amb tota aquesta informació es pot afirmar que la població africana està mancada d'una major i millor formació professional en general, i aquesta situació repercuteix en els obstacles de les condicions d'accés al treball. Però també és veritat que en els casos de les persones que disposen d'una major o menor preparació, no sempre aquesta es materialitza en l'àmbit laboral, en un treball qualificat i en activitats equivalents i concordants amb la categoria formativa.

El què succeeix és que no sempre la formació realitzada fora d'Espanya és reconeguda aquí a nivell acadèmic noi es valora en sentit laboral, i per tant pot perdre el valor i la dimensió pràctica que en un altre lloc podia tenir. Esdevé també que existeixen diversos tipus de formació professional i/o acadèmic que potser no s'ajusten a les demandes i els requeriments del context laboral i professional de Lleida. Per exemple, haver cursat estudis islàmics en una escola corànica del propi país pot tenir una consideració i una importància en el lloc d'origen molt diferent de la que pot tenir aquí.

Il·lustrem una mica tot això amb alguns exemples:

"Jo sóc llicenciat universitari en Geografia i Història. Vaig estudiar la carrera entre el Senegal, Marroc i Algèria, amb beques. Vaig cursar també electricitat industrial al Senegal i el Marroc. Però al Senegal no hi ha gaire feina per nosaltres, i mai he pogut exercir res d'això que he estudiat (...) El que més preocupa els immigrants són els papers i el treball, però l'educació és fonamental. La formació del col·lectiu és molt important. Jo he donat classes de francès i d'àrab en els serveis de Benestar Social de Lleida, i també jo he rebut classes de castellà i català. Però ara no puc fer res d'això. No tinc temps(...) Treballo des de les sis del matí fins les cinc o les sis de la tarde en la granja, i molts caps de setmana també. Els africans tenim molts problemes per poder estudiar, ja que o no tens temps perquè treballes moltes hores o lluny dels llocs on es fan les classes, o en tens molt perquè no treballes i llavors el més important per tu es trobar una feina, la que sigui. Tot això són els problemes de no tenir una feina fixa" (Entrevista 15. Home, Senegal).

"Jo estudiava Ciències Econòmiques en el meu país, i l'any 1990 vaig sortir del Marroc per anar a França on tinc família, per continuar els meus estudis universitaris (...) No he pogut acabar la

carrera(...) No complia els requisits per entrar en la universitat, i em vaig quedar en una situació il·legal un any(...) M'agradaria acabar els estudis, i estudiar altres coses, però el primer és treballar i estabilitzar la situació. Quan trobes feina, després no tens temps o tens incompatibilitat d'horaris. Faig fer també un curs de gestió forestal durant el temps que vaig estar visquent a València, a la UGT(...) M'agradaria treballar en quelcom relacionat amb el turisme ja parlo idiomes, en el comerç també,... però clar, el primer és treballar del que sigui i després buscar altres coses. Al Marroc vaig fer durant una temporada compra-venda de cotxes de segona mà, i ara quan puc ho faig també aquí. M'agrada el comerç i fer les meves coses, els meus negocis..." (Entrevista 6.Home, Marroc).

"Vaig fer la secundària i després una formació professional de soldador en el meu país. Jo treballava de soldador en un taller. Aquí ja t'ho he dit, vaig treballar una temporada en un taller a Múrcia, de soldador, i no tenia papers. Des de que els tinc sempre he treballat en el camp" (Entrevista 1. Home, Algèria).

"Jo mai havia treballat en el meu país, perquè estava estudiant. Anava a la universitat a Conakry, i amb una beca vaig anar al Marroc a continuar els estudis, però no els vaig poder acabar per motius econòmics. A casa meva no teníem diners per continuar la carrera. Llavors vaig decidir emigrar, a França, però no em van donar el visat. A l'Ambaixada espanyola me'n donaren un i vaig venir a Espanya"(Entrevista 8. Home, Guinea Conakry).

"Quan tenia 16 anys vaig marxar al Congo, on vaig estar quatre anys, i després tres anys més al Camerún. A casa meva erem molts germans i no teníem una bona situació econòmica. Treballava en els mercats, en magatzems, també en el comerç . Amb els estalvis que vaig poder fer comprà una plaça en un mercat i vaig tenir el meu negoci propi: venia menjar, roba, sabates,...de tot(...) No tinc formació professional ni res. Només els estudis de primària. Més tard ja vaig venir a Europa, a Portugal, on vaig estar quatre mesos treballant en la construcció sense permís de residència ni res. Vaig anar a aquest país perquè tenia l'adreça d'un amic del Mali, que treballava en un hotel. Em va acollir molt bé i em va trobar feina. Vaig estalviar una mica i vaig entrar a Espanya clandestinament, caminant"(Entrevista 2. Home, Mali).

"Jo vaig estudiar sis anys en el meu país, una mica la secundària, però no podia estudiar gaire perquè tenia molta feina a casa. Aquí a Lleida he fet un curs de costura i confecció que m'ha anat

molt bé. Jo faig vestits amb roba i teles que m'envien de l'Àfrica i ho veng per aquí. També he anat a classes de català i castellà"(Entrevista 3. Dona, Senegal).

"Vaig sortir del país per continuar els estudis corànics al Marroc, amb una beca. Hi vaig estar tres anys fins que els vaig acabar i aconseguir un visat per anar a França. Poc després ja vaig entrar a Espanya, a Lleida(...) Des de llavors m'he mogut per tot el país, seguint les temporades de recollida de fruita, verdures,...(...) Després de treballar més de quatre anys a Guissona i en d'altres pobles de Lleida, ara estic en una granja, amb contracte indefinit"(Entrevista 4. Home, Senegal).

"El motiu que em va portar a marxar del meu país és que buscava una sortida a la meva situació econòmica i la de la meva família, i poder integrar-me en el món laboral, ja que al Marroc no ho havia aconseguit, tot i que estic llicenciat en Filologia Hispànica. Al Marroc ni hi ha feina. Encara que tinguis estudis no fas res(...) No em volia quedar a Espanya, i després d'un temps de moure'm per aquí vaig marxar a Itàlia. Aquí hi vaig estar nou mesos il·legal, i com que ho vaig passar pitjor que aquí, vaig tornar a Espanya, al País Vasc(...) Després ja vaig venir a Lleida, i ja m'he hi quedat(...) He fet uns cursos d'informàtica i de comptabilitat, però és molt difícil que a un estranger se li doni una feina d'atenció al públic. No, no és que hi hagi racisme, sinó que la població de Lleida és classista, et valoren segons el nivell econòmic que tens, i nosaltres sempre tenim moltes dificultats(...) Mira, els immigrants hem d'acceptar les condicions de la societat receptora, tenim que fer un sobreesforç per adaptar-nos, hem de demostrar moltes més coses que la resta de gent per viure amb normalitat. No tenim oportunitat de reivindicar els propis drets. Jo tinc companys que estan explotats, i si es queixen gaire de la seva situació perden la feina, i necessitem el treball per tal de renovar el permís de treball"(Entrevista 11. Home, Marroc).

"Quan vaig marxar estava estudiant el darrer any de formació professional d'electricitat general. A l'acabar el curs al juny, al 1990, vaig sortir del país (...) Aquí a Lleida he fet el nivell B de català, i el curs de majors de 25 anys per entrar en la universitat. Així, ara estic estudiant Ciències Econòmiques en la UNED de Cervera. A més he fet dos cursos a l'INEM de Lleida, l'un d'electrònica elemental i un altre d'instal·lador de gas. Encara no he trobat feina de res d'això, però crec que algun dia en trobaré en el camp de la electricitat. Vull una feina que em deixi temps per fer altres coses"(Entrevista 10. Home, Marroc).

"Els africans ho tenim difícil aquí per treballar fora de les activitats de l'agricultura i altres activitats poc qualificades, sempre temporals i provisionals. Sempre acabem fent les feines que la gent d'aquí no vol fer(...) Tenir formació és important i, clar, et pot ajudar a trobar feina, però hi ha gent que té estudis i no els serveix de res, ni en el seu país ni aquí. Els empresaris han d'acostumar-se a mirar-nos com treballadors i no com africans, ja que al veure que som estrangers o no t'agafen o et fan fer qualsevol cosa"(Entrevista 5. Home, Gambia).

Fins ara hem tractat d'analitzar la situació laboral actual del col·lectiu juntament amb alguns dels factors que intervenen en aquest procés d'incorporació en el sistema laboral de la societat. Hem vist l'existència d'una bona part de persones desocupades, així com les experiències anteriors de treball, que són nombroses i poden afavorir l'accés al treball i la mobilitat dins del mercat. Evidentment, aquestes variables estan en relació directa també amb el temps de residència total a Espanya i el temps d'estada a Lleida.

Un grup important de la població africana està mancada d'un nivell de formació professional reglada, i aquest fet, vinculat amb els obstacles legals, la rigidesa del mercat i la poca presència del col·lectiu en els organismes formals d'indagació de recerca de treball influencien, de manera rellevant les oportunitats de cada persona concreta en la seva inserció sociolaboral. Moltes situacions de precarietat social troben resposta, en aquest context de manca d'activitat i forta inestabilitat, en la xarxa personal d'amistats i familiars que cada individu disposa per afrontar la seva realitat, mitjançant els canals propis d'auto ajuda i de circulació d'informació, especialment en qüestions laborals.

D'aquestes dades es deriva també que, a nivell general, els immigrants africans accedeixen a la societat a partir d'activitats productives caracteritzades per una gran estacionalitat, precarietat i, en alguns casos, informalitat. La necessitat de treballadors estrangers en determinats sectors de producció i l'existència de bosses d'atur en la població de Lleida no són tendències contradictòries. El mercat de treball de Lleida té algunes rigideses de caràcter professional i geogràfic, i, com ja hem esmentat, el grau d'integració social dels africans està en funció del seu grau d'inserció en el sistema productiu i la normalitat jurídica.

Pensem que la planificació d'uns serveis que facilitin l'accés del col·lectiu a l'educació formativa i informativa pot afavorir canvis en aquesta dinàmica.

-Idiomes:

Avaluem ara el coneixement i la competència lingüística dels africans residents aquí. El factor llengua és prou important en el procés sociolaboral de la persona, ja que un bon coneixement de les llengües catalana i castellana pot indicar millors possibilitats d'èxit en l'adquisició d'un treball.

En general, el col·lectiu disposa d'un nivell acceptable de coneixement i expressió de llengües estrangeres, en concret del francès i, en menor mesura, de l'anglès. Evidentment, es té un ampli i molt divers registre de llengües pròpies, el que manifesta la gran diversitat lingüística del col·lectiu, reflex de la també gran diversitat cultural i lingüística del continent africà.

En quan al català, el 45% de la població estudiada reconeix no entendre'l ni saber parlar-lo. El 28% diu solsament entendre'l, i gairebé un 20% és capaç de portar una conversa, llegir-lo i escriure'l, alguns amb més dificultats que d'altres.

El 3'5% del total expressa tenir un nivell nul de castellà. El 7'2% l'enten una mica, el 25'8% l'enten i el parla amb dificultats, i el 63'5% restant el parla correctament i l'escriu i el llegeix.

Les persones que dominen l'anglès representen un 25%, mentre que les que tenen un bon nivell de francès arriba a un 64% del total. Un 8% manifesta saber alguna altra llengua europea, destacant en aquest grup les persones originàries de països que foren en el passat colònies portugueses.

Els qui s'expressen i escriuen correctament amb àrab són un 63% del total, i un 70% està en coneixement de llengües pròpies del seu país o cultura, diferents de les ja esmentades. En aquest grup destaquen especialment, apart de les persones del grup del nord d'Àfrica (moltes, a més de parlar àrab, i en alguns casos fins i tot de no saber ni parlar tal idioma, posseeixen un coneixement de llengües berebers), els col·lectius vinguts de les regions de l'Àfrica Occidental i Central, ja que conjuntament del francès i l'anglès, els seus respectius països gaudeixen d'una gran varietat de llengües pròpies oficials i/o reconegudes.

Evidentment, la coneixença de la llengua castellana està en relació amb el temps de residència en qualsevol lloc de l'estat espanyol (aquest 3'5% que la desconeix totalment són individus que porten menys d'un any a Lleida), i la coneixença de la llengua catalana està per la seva banda amb relació amb el temps d'estada a Catalunya o Lleida.

Pensem que aquests graus de competència del català i el castellà són encara excessivament baixos per normalitzar la integració del col·lectiu africà en els nivells socials, culturals i professionals.

Ara ens proposem, i ja per finalitzar aquesta àrea de les qüestions laborals i formatives, presentar una relació breu de les realitats que em trobat en les diferents comarques, en comparació amb les dades que se'ns han proporcionat des de l'Institut Municipal de Treball de l'Ajuntament de Lleida, i des de la Delegació Territorial a Lleida del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya mitjançant les seves Oficines de Treball comarcals. L'objectiu d'aquest exercici ja estat anomenat. És el nostre interès que aquesta informació representi una base orientativa per poder iniciar una planificació formativa per la població africana en un futur, a nivell local o comarcal.

Primerament, anem a veure el cas de Lleida ciutat.

-Lleida ciutat:

El 38% (105) dels qüestionaris realitzats han estat fets a persones residents en aquesta localitat, sobre una població africana d'unes aproximadament 660 persones (dades extretes del padró municipal de Lleida).

La distribució per sexes en tal ciutat és la següent: 73'3% homes per un 26'7% dones. Així, veiem aquí que el nombre de la població femenina és una mica més elevat que en la resta de les comarques lleidatanes estudiades. Per nacionalitats, el grup de l'Àfrica Occidental és el nombrós, amb un 53'5% del total de la població africana. El segueix el col·lectiu que compona el grup del nord d'Àfrica, un 34'5%, i el grup de residents de l'Àfrica Central representa el 11'5% restant.

Encara que, com ja s'ha dit, les persones de nacionalitat marroquina són les que més hi han residint a Lleida, i en general en tota l'àrea territorial tractada (s'ha ja assenyalat la divisió de tot el col·lectiu en quan a nacionalitats. El que predomina és el grup dels provinents del nord d'Àfrica), aquesta distribució per grups de nacionalitats indica que, proporcionalment, les persones del primer grup (Àfrica del nord) es troben majoritàriament assentades en les comarques, més que no pas en la capital de la província.

A nivell de situació legal, el 52'5% de les persones tenen un permís de treball i residència, el 11'4% només el de residència, i un 17% d'elles estan totalment indocumentades.

La situació laboral actual ens informa que el 52'3% de la població africana de Lleida ciutat està en possessió d'un lloc treball. És aquesta una taxa de desocupació molt gran (el 47'7% no treballa), molt més elevada que la xifra d'aturats de tot el col·lectiu en general. Entre les dones, només un 32% disposen d'una feina, mentre que entre els homes són un 60% els que treballen.

En un principi i a la llum d'aquestes xifres, podem pensar que els africans accedeixen a un lloc de treball amb més facilitat en les comarques que en la ciutat de Lleida. Això té certa lògica, ja que el treball agrícola es troba més concentrat en les zones rurals de les comarques properes a Lleida. Tal hipòtesi pot afinar-se una mica més si ens parem a mirar els sectors d'ocupació en els quals treballen en aquesta localitat els africans:

-Agricultura/ramaderia: el 31% del total.

-Indústria: el 11%.

-Construcció: el 10'5%.

-Serveis: el 33%.

-Serveis domèstics: el 5'5%.

-Comerç: el 9%.

El sector econòmic que més ofertes laborals proporciona al col·lectiu és l'àmbit dels serveis, seguit de l'agrícola/ramader. Aquesta realitat contrasta amb la distribució per sectors de la població total, on el camp dels serveis representa el 13'5% de totes les ocupacions. Com veurem a continuació, a Lleida ciutat destaca l'activitat de serveis i els activitats que graviten al voltant del treball agrícola per sobre les ocupacions industrials i de construcció.

Els serveis domèstics estan copsats totalment per la població femenina; els serveis en general i el comerç mostren una distribució igualitària en quan a sexes. En canvi, l'agricultura, la indústria i la construcció es dirigeixen bàsicament a la població masculina.

Pel que fa la formació laboral i professional, el 47'5% de la població activa té una preparació prèvia, mentre que el 52'5% restant no ha cursat cap mena d'oferta formativa. Entre la població desocupada, el 40% disposa de formació professional, mentre que el 60% no. El nivell formatiu dels residents a Lleida és una mica més elevat que el de la població que viu en les comarques.

Les formacions més nombroses són les que es troben en el camp de la mecànica, la fontaneria, l'electricitat i les activitats relacionades amb el treball del ferro. En un segon lloc, hi ha una part de la població que disposa també una formació en els àmbits administratius, els agents comercials, la construcció, la confecció, la hosteleria i en menor quantitat en el camp de la informàtica.

Segons dades de l'Institut Municipal de Treball "Salvador Seguí" de l'Ajuntament de Lleida, les ofertes de treball cobertes, gestionades per tal entitat (tant per agència com per premsa, i pel total de la població, africana o no), durant l'any 1997, són les següents:

-El 16'8% representaren ofertes laborals en el terreny del peonatge agrari, industrial, magatzems i d'altres ocupacions diverses de baixa qualificació.

- El 14'5% de les ofertes foren d'auxiliars administratius.
- El 5'5% van correspondre a la construcció.
- El 7'5% foren d'ajudants, tècnics i oficials de les diferents branques de la mecànica i la electricitat i la torneria.
- El 7'5% de les ofertes correspongueren a ocupacions en el sector de l'hosteleria.
- Les ofertes en l'activitat de la fontaneria representaren un 1% del total.
- La resta quedaren destinades a ocupacions diverses, tals com les que integren els treballs en la jardineria, peluqueria, els serveis domèstics, la informàtica, les agències comercials, els mitjans de transport i la distribució per carretera i d'altres.

Presentem ara de forma sintètica i general les dades d'ocupació per sectors i activitats econòmiques, per l'any 1998, de l'Oficina de Treball de la Generalitat que abarca l'àrea de Lleida ciutat:

La majoria de les ofertes laborals del mercat s'emmarcaren en el sector serveis, especialment en els camps de la hosteleria, el comerç, el transport terrestre i altres activitats empresarials no especificades. El volum d'aquestes ofertes s'accentuà en els mesos estivals i durant els darrers mesos de l'any. Les ofertes en les activitats agrícoles i ramaderes representaren un total que oscil·là entre un 1% i un 2% del total, accentuant-se, naturalment, en l'època de recollida de fruita. Els treballs en la construcció es situaren en uns intervals entre el 12% i el 20%; en canvi, l'activitat econòmica industrial en quan a demandes del mercat fou més reduïda, entre un 5% i un 10% del total. Predominaren en aquest sector les ofertes en quan a la indústria alimentària, la textil, les produccions metàl·liques i la fabricació de maquinària.

Doncs bé, el mercat laboral de Lleida ciutat és un mercat eminentment de serveis. Ja hem vist que la població africana resident en tal localitat està distribuïda laboralment per totes les diferents ocupacions aquí esmentades. Destaca per sobre la resta la que està ubicada en els serveis i l'agricultura, essent aquest darrer terreny el que meys moviment de mà d'obra general presenta. En tot cas, es confirma la idea esmentada de que les activitats agrícoles i les dels serveis de minsa qualificació garanteixen una forta presència de treballadors d'origen africà.

Hem vist, doncs, les característiques globals de la població africana a Lleida ciutat en relació amb els trets més significatius del mercat laboral local. Creiem que aquests breus apunts i tal comparació general esdevinguin un punt de partença en la planificació d'una formació professional, adient i adaptada a les necessitats del mercat, pels immigrants africans, sempre

mitjançant la coordinació entre l'Associació d'Africans i altres entitats i institucions públiques i/o privades que destinen llurs activitats en tot aquest terreny.

-El Segrià:

El 17'5% dels qüestionaris han estat fets en aquesta comarca (sense comptar aquí els realitzats a Lleida ciutat), diversificats per entre les localitats a les quals ens hem desplaçat. La informació que hem extret amb aquest treball no pretenem que sigui rigorosament representativa i vàlida per tota la població africana que viu i treballa en aquesta comarca; en tot cas és una informació real que afecta a una part del col·lectiu que acull, i en aquest sentit la considerem com unes dades que marquen una tendència de per on van les coses, i per tant és vàlida en sentit general i sota aquest punt de vista. Aquest comentari és també vàlid per les dades que presentem a continuació per la resta de comarques.

El 56% d'aquesta població manifesta trobar-se en una situació de treball activa. El 92'5% d'aquestes persones que treballen són homes; les dones ocupades sumen una quantitat d'un 7'5% restant.

Els sectors productius d'ocupació són els següents: el 81'5% treballa en l'agricultura/ramaderia, el 11% en la construcció i el 7'5% en la indústria, que bàsicament és indústria agrària o alimentària (fàbriques de suc, magatzems,...).

Tan sols un 37'0% admet haver fet algun tipus de formació professional, que no s'ajusta amb la seva activitat laboral actual. Els estudis més cursats corresponen a la fontaneria, la soldadura, la mecànica, l'electricitat i administratius. Només hem trobat una persona amb una formació agrícola.

Segons les dades de la Oficina de Treball de la Generalitat de les comarques del Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell i una part de la Noguera, les ofertes que més s'han col·locat en el mercat d'aquesta àrea territorial han estat aquestes:

La demanda de mà d'obra en l'agricultura/ramaderia es situa entre el 10% i el 15% del total de demandes. En l'àmbit de la indústria ha estat entre el 15% i el 25%, amb oscil·lacions segons l'època de l'any. Les activitats econòmiques més cercades foren les que entren en la indústria alimentària, la textil, la del camp de la fusta i la fabricació de maquinària industrial i agrícola. La construcció englobà, més o menys, el 20% de les ofertes totals; i el sector serveis, especialment en la hosteleria, el comerç i les activitats sanitàries, conformà al voltant d'un 40% i un 45% de les ofertes de treball. Durant els mesos d'estiu s'observa un augment considerable del moviment econòmic en l'agricultura i els serveis en detriment de l'activitat industrial i de construcció.

-Les Garrigues:

Les darreres dades de l'apartat anterior que il·lustren les tendències de les ofertes laborals del mercat local són representatives també per aquesta comarca i la del Pla d'Urgell.

El 12% dels qüestionaris corresponen als pobles assenyalats que pertanyen a aquesta demarcació geogràfica. El 90% són de la població masculina, i l'altre 10% són de la femenina.

El 57'5% de la població està treballant; el 68'5% en l'agricultura, el 15'7% en la indústria i un 15'7% en la construcció. No hem localitzat ningú que estigui ocupat en els serveis i el comerç.

Per altra banda, el 36'3% disposa de formació professional, sobretot en la torneria, la mecànica, la pintura industrial i de vehicles, i l'agrària. En el camp de la pagesia, la temporada de recollida de l'oliva agrupa a una elevada quantitat d'immigrants africans que van a treballar en tals tasques en les Garrigues.

-El Pla d'Urgell:

En aquesta comarca s'ha realitzat el 10'5% dels qüestionaris totals, un 75'8% a homes i un 24'2% a dones. El 65'5% està activa, de la qual el 84'2% és població masculina.

En quan a sectors de producció, predomina l'ocupació en l'agricultura/ramaderia amb un 52'6% de les persones que disposen d'una feina. El segueix l'activitat industrial amb un 31'5% dels ocupats, i entre la construcció, els serveis i el comerç la xifra s'eleva fins un 16%.

Un 38% ha cursat estudis de formació professional, destacant els oficis relacionats amb el treball industrial del ferro.

-L'Urgell:

El 8% dels qüestionaris s'han realitzat en les localitats esmentades corresponents a aquesta comarca. El 90% al col·lectiu masculí i el 10% restant al femení.

Un 73% del total té feina. El 6% d'aquesta quantitat correspon a treball femení en els serveis domèstics; la resta, un 94% expressa el nombre de la població masculina que es troba ocupada.

Per sectors, el 50% estroba en la indústria, especialment l'alimentària i la pelleteria; el 12'5% en l'agricultura, un 25% en els serveis i el comerç, el 6'5 en la construcció i una xifra idèntica aquesta darrera en els serveis domèstics(la població de sexe femení).

Tan sols un 32% disposa de cursos de formació laboral, dominant la dels camps de la mecànica, l'electricitat, la confecció, la hosteleria, el soldatge i l'agrària.

Les dades de l'Oficina de Treball de la Generalitat per les comarques de l'Urgell i la Segarra, en quan a ofertes de treball per l'any 1998 són les següent:

Les ofertes en el sector de producció agrícola oscil.laren en tre el 4% i el 8% del total.

En el sector industrial foren d'un 30% i el 35% del total. Destacaren les activitats en el camp tèxtil, alimentació, metal.lúrgia i maquinària elèctrica.

Les ofertes en la construcció van correspondre a un 10% i un 15% del total.

En l'àmbit dels serveis, les demandes del mercat foren d'un 48% a un 53% del total, depenent de l'època de l'any. Les activitats més ofertades s'engloben en l'hosteleria , el comerç i les activitats recreatives.

-La Segarra:

El 4'5% del total dels qüestionaris realitzats equivalen a les localitats a les quals hem estat d'aquesta comarca, i tota la població amb la que es va contactar està treballant, especialment en la indústria càrnica. Només un 16'5% es troba ocupada en activitats comercials o de serveis.

El 15% posseeix formació professional (comptabilitat, administratiu o informàtica).

-El Solsonès:

Només en la localitat de Solsona correspon el 8% dels qüestionaris. El 95% d'ells es feren a homes, i el 5% a dones. El 77'2% tenen feina, bàsicament en el camp de la construcció, i en menor mesura en la indústria, la silvicultura i els serveis domèstics, aquests últims realitzats per la població femenina.

Tan sols un 23% manifesta haver realitzat algun curs formatiu en l'àmbit professional o laboral.

Per l'any 1998, les dades de l'Oficina de Treball d'aquesta comarca, les ofertes més destacades han estat:

En l'agricultura i la silvicultura foren ofertats del total de llocs de treball entre un 6% i un 12%.

La majoria d'aquestes ofertes es concentraren en el període estival. La indústria representà entre un 20% i 38% del total, sobretot en les activitats de la producció metà.llica.

Les ofertes en construcció van suposar entre l'11% i el 18% del total, i les del sector serveis van representar entre el 33% i el 63%, dominant les activitats en l'hosteleria. El període de major demanda de mà d'obra en aquest sector fou el que correspon a la primer meitat de l'any, a diferència del que va succeir en el cas del treball industrial.

-La Noguera:

Degut a algunes dificultats d'accés que esdevingueren en el moment de contactar amb la població africana resident en tal zona, només vàrem poder fer un 1'5% de qüestionaris a persones que viuen en la localitat de Balaguer. Aquestes persones són totes homes i es troben treballant en les tasques agrícoles, la construcció i els serveis d'aquesta ciutat.

Seguint les informacions de l'Oficina de Treball de la Generalitat en aquesta comarca, les ofertes laborals per l'any 1998 quedaren distribuïdes així:

L'agricultura/ramaderia foren entre un 7% i un 9%. En la indústria, especialment en la indústria alimentària, la de mobles, la confecció i la del metall, varen representar entre un 20% i un 30%. Les ofertes en construcció oscil.laren també entre aquestes magnituds, i pel que fa al serveis, aquestes foren les més nombroses, movent-se en un ventall entre el 35% i el 55%.

En tots aquests casos s'observen certes regularitats que les interpretem com indicadors de la realitat dels mercats de treball locals. En general, el treball que realitza la població d'origen africà no s'ajusta a les demandes laborals formals, i pensem que és en això que cal incidir efectivament per facilitar la integració normalitzada del col.lectiu en el si de la societat.

V. PERCEPCIONS I EXPECTATIVES:

En aquesta part ens hem proposat descriure en primer lloc quines són les aspiracions a nivell professional i laboral de la població africana en quan a intencions de treball i en quan a preferències formatives. En segon terme, presentem tot un seguit de comentaris i opinions generals dels mateixos africans que intenten reflexar alguns dels problemes d'integració social amb els que es troben, així com també emfasitzem alguns aspectes referents a l'associacionisme dins del col·lectiu. Finalment plasmen breument les opinions i anhels en quan a expectatives de futur, els vincles amb el grup d'origen i les aspiracions socials que glatiren en el desig d'emigrar.

-Sectors ocupacionals de preferència:

Anem a veure en quins sectors i en quines activitats econòmiques aspiren els africans a desenvolupar el propi treball professional.

El 37% del total manifesta el desig d'integrar-se en feines del camp dels serveis. Les preferències en aquest terreny es dirigeixen en el grup d'activitats que conformen l'hosteleria, les relacions públiques i les ventes (agències i representants comercials), el camp de la traducció i l'ensenyament, l'administració (administratiu), la comptabilitat, la informàtica, el transport i la confecció.

Un 32% del total admet desitjar fer-ho en l'àmbit de la construcció, com a paletes i/o ajudants d'obra, i altres activitats realcionades amb tal sector.

El 31% comenta el seu interès en treballar en la indústria. Les branques més sol·licitades són les següents: el treball de la metal·lúrgia i la producció metàl·lica i de maquinària (soldatge, torneria, cintreria), la mecànica, la electricitat, el fred industrial, la fontaneria, la maquinària pesada i la indústria alimentària.

El 17'4% espressa voler treballar en el comerç, en el camp de les ventes.

Un 12% del total desija estar en el sector agrícola/ramader; el 12'2% en l'àmbit de les tasques a nivell domèstic, i finalment, un 17'8% diu estar disposat a treballar en qualsevol cosa, en el que surti.

Evidenment, ja hi han persones que estan exercint alguna d'aquestes activitats esmentades, i el seu desig és, per tant, continuar amb tal treball carcant una major seguretat laboral i una millora de la seva posició en la empresa en quan a un augment de la seva qualificació. El tipus de formació a la qual estarien disposats a fer aquestes persones es referiria a una major especilització en el seu camp i una ampliació i actualització dels coneixements.

També existeix un grup nombrós que tot hi tenir algun tipus de preparació, mai encara ha arribat a desenvolupar els seus coneixements, ja hagi estat per manca d'oportunitats o per no posseir un bon nivell formatiu o adequat a les demandes del mercat, tal i com ja hem descrit. En darrer terme, existeix una quantitat important de persones que no disposen d'una mínima formació (tot i que en molts casos, si tenen experiència en algun dels sectors), i es manifesten amatents a rebre'n.

Els treballs agrícoles i domèstics es caracteritzen generalment per ésser tasques de poca valoració o qualificació professional, i es percep que gairabé un 25% estaria disposada a treballar, o a continuar fent-ho, en aquests camps. Apuntem ara que seria interessant oferir en aquest sentit una formació que actualitzés o ampliés els coneixements d'aquests treballadors.

El 91% de la població analitzada valora molt positivament l'adquisició d'un aprenentatge formatiu per tal de trobar, o canviar, un treball. Ja hem assenyalat que el 63% del total no ha cursat cap activitat formativa, i és aquesta una magnitud molt elevada sobre la qual cal incidir.

-Problemàtica en el treball:

Hi ha un 18% dels residents africans que tenen la convicció de que saber idiomes, tant el català com el castellà així com també qualsevol altra llengua no té cap importància en el moment de trobar un lloc de treball. Els comentaris que argumenten aquesta creença van en la direcció de que els empresaris preferireixen treballadors estrangers quan menys formats millor, ja que així poden aprofitar-se'n i fer-los treballar en qualsevol tasca i sense garanties socials i laborals. No hi ha dubte que situacions d'aquest tipus són reals, però no volem pas generalitzar; a més creiem que l'educació i la formació d'una persona és un patrimoni personal que intervé favorablement en el seu desenvolupament íntegre, a nivell social, laboral i cultural, en la societat.

"L'immigrant té que intentar adaptar-se en la societat, però sense perdre la seva identitat. Jo crec que si una persona té un nivell cultural mig, no té cap problema de relació amb nosaltres, en canvi, el contacte serà polèmic si té un nivell cultural baix. Però hi ha gent que se'n aprofita dels nostres problemes legals i de necessitat de treball. Jo això ho he viscut (...) Si no estigués bé aquí, preferiria viure de manera miserable en el meu país. He fet arrels aquí, i és fàcil sentir amor cap a la terra que t'acull i et dona de menjar"(Entrevista 11. Home, Marroc).

"Des de que tinc els papers en regla sempre he buscat feina legal i amb assegurança. Hi ha llocs que amb aquestes condicions no me'n han volgut oferir, però sempre intento fer valer els meus

drets. Si trobo un treball que pel fet de ser estranger em paguen menys que a una persona d'aquí, jo deixo la feina"(Entrevista 6. Home, Marroc).

"Jo crec molts dels problemes que ha patit és tema de racisme. Hi han pagesos que s'han aprofitat de la meva situació d'irregularitat i també en el matadero on vaig treballar. Les lleis no són iguals per tothom"(Entrevista 2. Home, Mali).

"No he tingut mai problemes de racisme, i no crec que n'hi hagi. Potser la gent de Lleida és una mica tancada amb l'estranger, però també és cert que hi ha molts immigrants que es tanquen en si mateixos i en el seu grup de gent més propera, no aprenen l'idioma d'aquí i no volen relacionar-se amb la gent (...) Hi ha africans que només es preocupen dels seus papers i de treballar en el que es pugui, fer una mica de diners i tornar algun dia a l'Àfrica i poder montar així el propi negoci (...) No és fàcil treballar fora de l'agricultura. Els empresaris ens veuen com temporers, com gent poc estable i sense cap preparació, i això no sempre és veritat"(Entrevista 15. Home, Senegal).

"Els immigrants tenim massa problemes socials i de papers. No hi ha feina estable i segura per nosaltres"(Entrevista 1. Home, Algèria).

"Jo mai no he tingut cap problema amb la gent d'aquí. Tothom s'ha portat bé amb mi i la meva família. Només em puc queixar dels Serveis Socials, que em volien treure els meus fills quan el seu pare es va morir i jo no tenia feina, però vaig lluitar molt i he tingut que fer coses que no m'agradaven (...) No ho he tingut fàcil per treballar, de vegades feia jornades molt llargues i no em pagaven, o no em volien assegurar,...És normal tenir problemes. Ara estem bé"(Entrevista 9. Dona, Marroc).

Seguint amb aquestes qüestions, a la pregunta: s'ha sentit en algun moment perjudicat en el treball pel fet de ser un estranger africà?, un 30% de les persones tractades ha contestat afirmativament. Tals respostes, però, tenen un abast i una dimensió que va més enllà dels problemes laborals, ja que molta d'aquesta gent responia pensant en situacions delicades que han experimentat en altres àmbits, per exemple, a nivell social, fora del treball, i també no sols en Lleida. Algunes de les experiències referides han esdevingut en altres regions per les quals la persona en qüestió hi ha estat residint o treballant en algun moment del seu cicle d'immigració.

En pocs d'aquests comentaris s'ha apel·lat a temes d'incompatibilitat racial per tal de justificar tals vivències negatives. En canvi si que s'empren explicacions al voltant de la ignorància d'algunes persones envers la cultura aliena, o de que els empresaris no respecten els drets laborals dels immigrants i s'aprofiten de la seva possible manca d'integració social; és a dir, els problemes amb les altres persones s'interpreten fruit d'una discriminació laboral més que racial.

"Mira, aquí a Lleida la gent en general és bona, et dona oportunitats, però de vegades penso que només som ben rebuts en el casc antic. Sembla que quan les coses et van bé, quan tens un bon nivell de vida, la gent desconfia de que la teva situació sigui deguda a treballs normals, i pensen que no pot ser, pensen que t'has dedicat a fer coses il·legals o rares (...) Jo, si fos Déu, l'únic que faria és donar la volta a les coses, només per un segon. Que totes aquelles persones que ens critiquen i ens ataquen, només durant un segon es trobessin en la nostra situació. Llavors entendrien els problemes que tenim, llavors ho veurien, se'n donarien compte de que no tenen raó. Però com que no sóc Déu, espero que ell els hi faci veure algun dia"(Entrevista 5. Home, Gambia).

"Els ciutadans de Lleida han d'acceptar que si un africà ve aquí i accepta les normes i les coses d'aquesta societat, té tot el dret a ser respectat, ja que a ningú li agrada que el tractin malament (...) Si estem aquí no és per gust, és per que les coses no van bé en els nostres països. S'han de buscar sol·lucions polítiques. La sol·lució no es fer fora els il·legals perquè sempre en tornaran d'altres(...) Jo sóc una persona que m'adapto fàcilment als canvis, i no puc dir que hagi tingut problemes socials amb la gent d'aquí. El què passa és que no t'hi relaciones. És difícil. Existeix molta distància entre les dos cultures. També pot ser degut a que com que els africans tenim feines de poca consideració, ja et classifiquen en els nivells més baixos de la societat"(Entrevista 8. Home, Guinea Conakry).

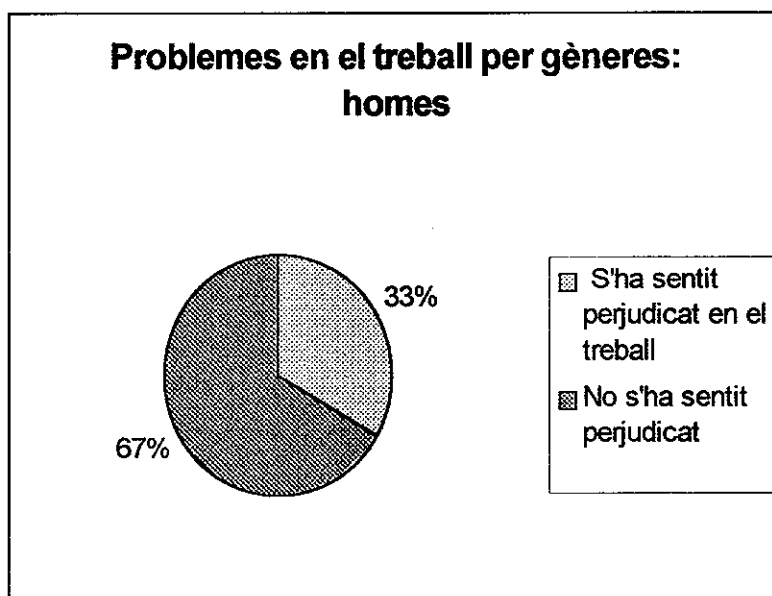
Per sexes, són les dones les que menys problemàtica manifesten haver viscut (un 16% de la població femenina admet haver-ne tingut). Entre els homes, el 33% s'ha sentit en algun moment perjudicat o atacat per llur condició d'estranger.

Per nacionalitats, el grup de l'Àfrica del Nord és el que diu haver tingut que afrontar més problemes, per sobre del de l'Àfrica Occidental i Central.

Altres tipus de comentaris negatius van referits a la poca capacitat d'accedir a determinades oportunitats, com per exemple, l'assistència a una formació d'idiomes o a d'altres tipus d'estudis per impediments legals per una banda, i/o per el parany que suposa no disposar d'un treball

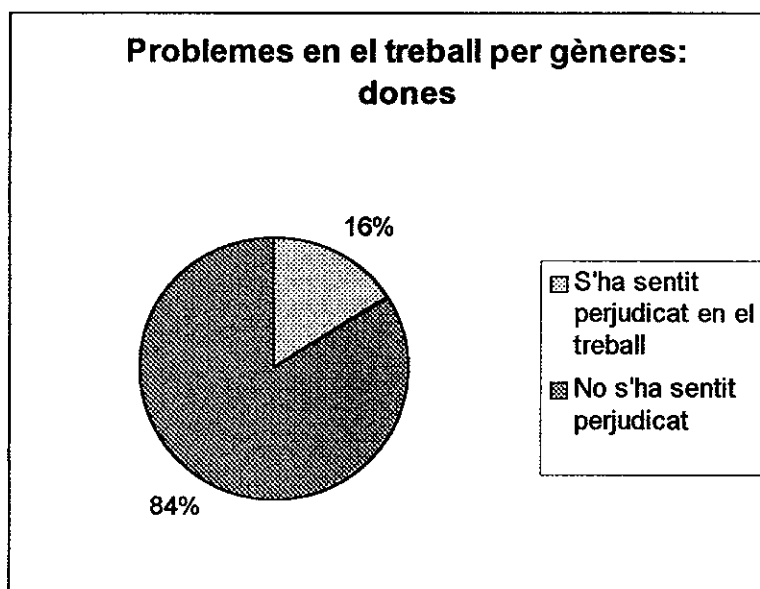
estable sempre amb el mateix horari, que no impliqui canvis de residència i un règim de vida de tanta provisionalitat.

"El passat any em vaig dedicar a donar classes de francès i anglès per immigrants en la Federació d'Associacions de Veïns de Lleida. També hi havia altres professors africans, però tant els alumnes com els professors vàrem tenir problemes de seguiment i assistència ja que hi havia gent que havia de marxar a treballar fora, d'altres feien horaris sempre diferents...(…)Ja ara, clar, no puc fer res d'això ja que la meua feina no m'ho permet"(Entrevista 15. Home, Senegal).

Gràfic 8

Gràfic 9

-Relació amb el grup d'origen:

Absolutament totes les persones entrevistades han expressat mantenir vincles i relacions amb el grup familiar del país, relacions que es concreten en viatges i visites més o menys llargues i amb més o menys assiduitat i, en molts casos, també en una relació econòmica entre ambdues parts.

Ja hem vist els ponts o canals que s'establixen entre la persona immigrant assentada en el nou context i d'altres dels seus companys, en el sentit d'incentivar noves sortides del propi país i crear aquí unes xarxes relacionals i geogràfiques en les quals s'exerceix l'acollida, l'ajut, la reconstrucció dels propis referents culturals i la circulació d'informació de tot tipus (sobretot en temes de treball).

Aquest altre tipus de vincles materialitzen uns altres ponts de comunicació i relació més estables, els quals vinculen l'immigrant africà en concret amb el seu grup familiar o d'amistats resident en el lloc d'origen, i que exemplifiquen el fet de que l'immigrant esdevé un punt de contacte entre moltes altres persones i llocs. L'estranger africà no és una persona aïllada i no pot ésser tractada la seva situació de manera totalment individual. Les experiències, tant positives com negatives, que viu en el seu procés d'inserció en la societat, repercuteixen per la seva banda, positiva o negativament, en d'altres persones (pensem només en la qüestió de l'agrupament familiar).

"Des de que sóc a Lleida, sempre que he pogut he enviat 25.000 pessetes a casa. Els meus germans petits viuen d'aquests diners. Allà són molts diners (...) Cap germà meu ha vingut a Espanya des de que jo hiestic. Jo els hi dic que aquí hi ha molts problemes per viure tranquilament i treballar, però com que ells veuen que els ajudo, que els envio diners, potser algun dia també voldran marxar, i jo no ho vull"(Entrevista 2. Home, Mali).

"Sempre he enviat diner s casa meva, a Gambia, apart de fer viatges i visitar la família sempre que he pogut"(Entrevista 7. Home, Gambia).

"Sempre que he pogut he ajudat la meva família enviant diners, sobretot la meva mare"(Entrevista 3. Dona, Senegal).

"Els meus pares estan vells, i quan puc hi vaig una temporada a cuidar-los. Vull estar aprop de la meva gent, aquí i allà. Visc entre Lleida i el Marroc(...) Als meus fills els hi ensenyo l'Islam, però que facin el què vulguin. Vull que es casin i es facin grans, llavors jo tornaré"(Entrevista 9. Dona, Marroc).

"Sempre he mantingut contacte amb la família i els ajudo econòmicament en el que puc. Si algun dels meus germans que queden em diu que vol venir, jo li envio diners i li dic que no ho faci. No vull que passin els mateixos problemes que he tingut jo, no vull que hagi d'estar sempre a prova. No, millor que no emigrin, ni aquí ni a cap altre país europeu. Si volen, que vinguin de vacances, però res més"(Entrevista 5. Home, Gambia).

"Al principi enviava els diners que guanyava, ja que al no tenir papers, els diners estaven més segurs amb la meva família que no pas aquí amb mi. Després ja ho vaig deixar de fer, però sempre he anat a casa de forma regular. La meva família no estava malament a nivell econòmic(...) Ells em guardaven els diners que jo els hi enviava"(Entrevista 10. Home, Marroc).

Anteriorment hem vist també com en els itineraris geogràfics de molts dels africans hi formen part molts altres llocs apart de Lleida. En alguns casos això es degut a la mobilitat laboral cercant els treballs de temporada en d'altres regions; en altres, abans que la província de Lleida s'ha estat o passat per altres països, europeus o africans. Aquesta experiència prèvia pot resultar positiva en el nou context en quan a inserció laboral i social, ja que comporta ésser portador unes experiències laborals, un coneixement d'altres idiomes i la possibilitat de disposar d'una ampla xarxa de relacions i coneixenses en llocs diversos.

Tots aquests elements moldegen la situació actual de la població africana, i sempre s'han de tenir en compte quan s'intervé en la millora de la seva integració social.

"Jo estudiava en la universitat, però no veia perspectives de futur i vaig prendre la decisió de marxar. Aixó era a començaments dels anys setanta. Vaig anar a França perquè hi tenia família. Als quinze dies vaig anar a Alemanya. Allà hi havia molta gent del meu poble, de Nador. Hi vaig estar sis mesos treballant sense papers ni visat ni res. Em van expulsar i anà ilavors a Holanda, i després a Bèlgica, on havia un parent que tenia un negoci, però també vaig tenir problemes amb els papers, fins que tornà a França(...) Al cap d'uns mesos fou quan vingué a Espanya"(Entrevista 14. Home, Marroc).

"Vaig sortir del meu país quan era menor d'edat, amb la intenció d'anar a Libia, que deien que hi havia molta feina en la construcció. Tenia un germà que feia tres anys que hi estava treballant. Jo parlava àrab, ja que havia estat en una escola corànica, però res de francès, ni anglès, ni espanyol,...(...) Després d'uns anys decidí venir a Europa. La gent d'un nivell econòmic baix, en aquells anys per viatjar a Europa tenia que anar abans a Nigèria, i agafar allà l'avió. Així que

vaig anar a Lagos caminant des de Gambia, que van ser uns quans dies de viatge i caminata(...) Al final vaig venir a Espanya perquè era el país d'Europa on es podia entrar amb més facilitat"(Entrevista 5. Home, Gambia).

-Perspectives de futur:

Deixem que parlin els mateixos africans:

"Marxà de casa meva perquè volia conèixer món, provar sort en la vida. La intenció era treballar una temporada fora de casa i després tornar, però poc a poc et vas allunyant. Et vas engrescant, vas pensant en allargar més la teva estada fora, i no te n'adones, i et fas perspectives de futur(..) Amb el pas del temps et vas sentint cada cop menys estranger, menys rebutjat. Quan vaig arribar aquí mirava la gent amb la mateixa curiositat amb la qual mirava els turistes que jo veia per Casablanca, i tenia moltes ganes de conèixer molta gent. Mai m'havia plantejat el fet de sentir-me rebutjat, i clar, poc a poc et vas desencantant(...) No sé que farem en el futur, depèn de la nostra situació econòmica. Ella vol tornar (la seva dona), però no vull anar a viure al Marroc i perdre tot el què he après aquí, això seria fer un pas enrera. Tornarem sempre i quan estem bé econòmicament"(Entrevista 10. Marroc).

"Sí, vull tornar al meu país, però no ara. Ho faré quan tingui diners"(Entrevista 4. Home, Senegal).

"Volem en un futur tornar a Guinea; treballar allà i viure amb la família. És dur estar lluny dels teus. Però el temps dirà. Quan tinguem diners hi anirem i organitzarem el propi negoci"(Entrevista 8. Home, Guina Conakry).

"Tins la dona aquí, ella és catalana, i aviat tindrem un fill. Jo hem sento bé aquí, i espero tenir algun dia el meu negoci, el propi treball i vetllar per la nostra independència. Jo em vull quedar, però la terra tira molt; i mira, ara els meus germans volen venir. Ja li vaig arreglar els papers a un d'ells, i ara estic tramitant-los pel germà petit"(Entrevista 11. Home, Marroc).

"Sempre penso en tornar a l'Àfrica, però no hi vull anar de qualsevol manera, sinó amb condicions per poder duur una bona vida allà. Vull estar amb la família. Aquí no estàs a casa teva. Però un cop estàs fora ja estàs enganxat. Ara ja no sóc ni de Gambia ni d'aquí. Quan estic a l'Àfrica em pregunten: quan tornaràs a marxar?, i quan estic aquí a Lleida els amics i jo mateix

em pregunten: quan tornaràs a l'Àfrica?(...) Per integrar-me tinc que deixar de ser tot allò que sóc, tinc que deixar de parlar la meua llengua, deixar els meus hàbits, els costums. Però que li podré ensenyar al meu fill si deixo de ser el que sóc?, d'on li diré que ve el seu passat?, quina li diré que és la seva família si jo mateix no sé qui sóc?"(Entrevista 5. Home, Gambia).

VI. CONCLUSIONS. PROPOSTES:

Recollint les idees bàsiques de tot el que s'ha dit fins ara, veiem sintèticament quins són els trets més significatius de la població africana de Lleida i província:

- És una població eminentment jove. Domina més el col·lectiu masculí enfront del femení, que representa el grup de vinguda més recent, en molts casos pel reagrupament faminiar, un cop la parella s'assentat amb continuïtat laboral i geogràfica estable. Existeixen, en canvi, moltes situacions de precarietat i temporalitat laboral que obstaculitzen l'assentament i la integració, a més d'incidir en la manca d'estabilitat laboral.
- En l'àmbit de l'àrea estudiada, el grup de persones del Nord d'Àfrica és el més nombrós; en canvi, en Lleida ciutat predomina el grup de població amb alguna de les nacionalitats de l'Àfrica Occidental.
- Es donen uns percentatges molt elevats de desocupació, més entre les dones que no pas entre els homes.
- Els sectors de producció que més mà d'obra africana demanda són els de l'agricultura/ramaderia i els serveis i comerç. En menor mesura aquesta mà d'obra es troba distribuïda en la indústria i la construcció. El sector agrícola és el que menys activitat econòmica desenvolupa a nivell provincial (més en les comarques que en Lleida capital), enfront de l'activitat de serveis i la indústria. En el treball industrial, en molts dels casos, els africans es troben ubicats en les branques relacionades amb l'agricultura i l'alimentació.
- Existeix una accentuada divisió per sexes en quan al treball. La població femenina s'aplega majoritàriament en els serveis (domèstics, confecció i comerç); la masculina en l'agricultura, la indústria i la construcció.
- La qualificació del treball del col·lectiu és, en general, molt baixa.
- El nivell formatiu laboral i acadèmic és mig/baix. La formació i els estudis realitzats fora d'Espanya troben una poca aplicació pràctica i correspondència en el treball. Això pot ésser

degut a les dificultats de reconeixement d'aquests títols, o també per què el nivell i la preparació no s'adequa a les demandes generals del mercat laboral.

-Existeix una notable demanda de cursos de formació professional/laboral.

-Les vies formals dels organismes i institucions d'inserció en el mercat de treball són poc utilitzades, en favor dels canals més informals i mecanismes propis (relacions familiars, xarxes socials,...).

-Al voltant d'un 20% de la població no té la seva situació legal de residència i/o treball perfectament regularitzada. Aquest factor és determinant en el procés de normalització laboral i, a partir d'aquí, d'inserció paulatina en la societat.

Aquest són els trets fonamentals que defineixen la situació i la dinàmica dels immigrants africans en la societat lleidatana.

Pensem que entre la situació legal, la laboral i la familiar/residencial s'estableix una forta relació de dependència mútua.

S'ha de tenir en compte que la problemàtica social que un africà pugui experimentar no es pot analitzar sols en termes d'individualitat i estaticitat, sinó que les possibles contingències que una persona concreta pugui viure afecten a una col.lectivitat més ampla, i viceversa. Quan s'intervé en el fenomen migratori, i en concret quan s'analitza la situació d'una persona determinanda, s'ha de veure quin és el lloc que tal individu ocupa en la societat a partir de les seves experiències d'itineraris geogràfics, laborals i de legalitat, en relació amb la seva situació actual i els vincles relacionals amb altres grups de persones (grup d'origen, lligams familiars i d'amistat en el lloc on es viu o es treballa,...).

Considerem molt important el tenir sempre present aquesta dimensió més ampla i global dels possibles problemes, així com de la dinàmica i el diàleg que s'estableix entre el col.lectiu africà i la població receptora, en el procés de la seva incorporació i inserció en la societat.

-Propostes:

Les propostes que presentem són orientacions i tendències d'actuació i es situen a dos nivells. El primer fa referència a l'augment de la preparació professional, ocupacional i informativa del col.lectiu; el segon fa referència a una major participació dels mateixos col.lectius d'africans en

la planificació de les activitats que es poden programar en quan a la millora de la seva integració social, i així arribar a esdevenir veritables interlocutors amb les diverses institucions polítiques i civils de la societat.

-Formació:

En distingim varis tipus:

1-Una formació de caire professional per aquelles persones que no tenen cap tipus de preparació reglada. Tals aprenentatges han d'anar dirigits a aquestes especialitats:

-Indústria: Les branques de la metal·lúrgia i el ferro, el soldatge, la mecànica, l'electricitat industrial i l'electrònica, la indústria tèxtil i la fontaneria

-Construcció: formació de paletes i ajudants d'obra.

-Serveis: Bàsicament les especialitats de la hosteleria (cuina, hoteleria,...), la confecció, les branques de l'administració (informàtica, comptabilitat,...), el turisme i els agents comercials.

-Agricultura: Considerem important, donat que existeix un volum molt elevat de persones que treballen en aquest camp, oferir una formació especialitzada i moderna en aquest sector i la ramaderia, i aconseguir així millorar l'estabilitat i la qualificació del treball.

2-Un tipus de formació continuada o de reciclatge per aquell grup que disposant ja d'una formació prèvia, o no l'han exercit mai o no s'adequat amb les seves experiències professionals. En aquest sentit, aquesta preparació s'ha de centrar en l'àmbit industrial, especialment les especialitats assenyalades en el punt anterior a més d'altres, tals com el treball en la branca de fred industrial i la cintreria.

En el camp dels serveis, la formació ha d'anar destinada a actualitzar i augmentar els coneixements en l'àmbit de l'administració i la informàtica, la hosteleria i la confecció.

Aquestes activitats tenen que ser ofertades a tot el col·lectiu sense, en principi, distinció de gèneres. Creiem convenient organitzar aquestes propostes en la direcció de no fomentar més la rigidesa del mercat en quan a la mà d'obra diferenciada per sexes.

2-Una formació ocupacional i/o informativa que atorgui el coneixement dels canals i els mecanismes formals i regulars, de les diverses entitats públiques i privades, d'inserció en el mercat laboral, així com les tècniques i accions que faciliten les possibilitats de trobar o canviar de feina en aquest sentit: indagació en la premsa i altres vies, hàbit de projectar tota l'experiència laboral i professional en un currículum i una carta personal de presentació.

Evidenment, per tal de fer efectives aquestes propostes, és requeriment indispensable un mínim o un acceptable nivell de coneixement de les llengües catalana i espanyola per part de la població destinatària. A més, un bon nivell de català o castellà és en principi una millor capacitat personal en l'accés a activitats laborals no restringides només en els sectors poc qualificats o amb una demanda de mà d'obra no especialitzada.

És per tant important facilitar els canals de seguiment i d'aprenentatge d'aquestes llengües dels quals ja disposa al seu abast el col·lectiu africà en molt llocs, ofertats en alguns casos per l'administració pública, i en d'altres per entitats civils i/o de voluntariats.

-Donat que els recursos laborals disponibles en la societat no tenen presència i utilitat en quan a població d'origen africà, proposem, conjuntament amb la planificació de la formació esmentada, la creació d'uns mecanismes que permeten emergir de forma organitzada les xarxes informals de circulació de la informació dels mateixos africans. Aquest punt ens remet a la segona fase del projecte on s'insereix aquesta investigació, que no és altre objectiu que la formació d'una bossa de treball pròpia que integri tots aquestes contactes informatius i de suport que es donen en l'interior del grup. Aquesta estructura podria agilitzar els tràmits de recerca i canvis d'ocupacions i efectuar un intercanvi d'informació i dades entre aquesta entitat i les entitats que treballen i coordinen les ofertes i les demandes del mercat laboral.

L'Associació d'Africans de Lleida i Província estaria disposada a coordinar aquesta tasca sempre juntament i en col·laboració amb les institucions públiques i privades que treballen en aquest àmbit a Lleida ciutat. També vol iniciar contactes amb les institucions locals comarcals per tal de fer efectiva aquesta bossa de treball o xarxa en les diferents comarques, amb l'objectiu preferent d'apropar el més possible les oportunitats de formació i educació a la població africana resident a Lleida i comarques.